

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Andra Kammaren. N:o 33.

Måndagen den 3 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 22, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel.

I ordningen förekom

Punkten 5.

Mom. b.

Utskottet hade i detta moment hemställt :
att Kongl. Maj:ts nådiga framställning derom, att adjunktslönerna vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet finge vid nuvarande innehafvares afgang ställas till Kongl. Maj:ts disposition, för att användas i öfverensstämmelse med i statsrådsprotokollet angifna grunder, för närvarande icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Ang. dispositionen af adjunktslönerna vid Karolinska institutet.

Efter uppläsning af denna hemställan yttrade

Herr Dickson: Då Kammaren på förmiddagen vid 2:dra punkten mom. b. af detta betänkande fattade beslut om att ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan att, tills frågan om adjunktsbefattningarnes afskaffande blifvit fullt definitivt afgjord, inga lediga adjunkturen måtte tillsättas, torde väl Kammaren, då här föreligger ett alldeles enahanda fall, nu böra i afseende å adjunktsbefattningarne vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet fatta samma beslut som på förmiddagen i afseende å adjunktsbeställningarne vid universiteten; och jag vågar hos Herr Talmannen derom vördsamt anhålla om proposition.

Vidare anfördes icke. I enlighet med Herr Dicksons yrkande, biföll Kammaren Utskottets hemställan med följande tillägg: «Och får Riksdagen med anmälan af detta beslut i underdånighet anhålla, att inga af redan nu ledigvarande eller innan frågans afgörande ledigblifvande adjunkturen vid institutet må blifva återbestämda, utan tjänstgöringen på förordnande upprätthållen, så vidt sådant prövas nödigt.»

Mom. c.

Bifölls.

Punkten 6.

*Om anslag till
en profession
i hälsovårds-
lära.*

Utskottet hade, beträffande Kongl. Maj:ts framställning om uppförande på Karolinska institutets stat af ett anslag å 6,000 kronor till lön åt en professor i allmän hälsovårdslära, hemställt: att samma nådiga framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

I anledning af hvad sålunda blifvit hemställt, anförde

Herr Stråle: Jag kan icke dölja, att det var med en viss förundran som jag vid genomläsning af betänkandet fann att Stats-Utskottet i denna punkt icke ansett sig böra tillstyrka bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och denna förvåning minskades icke särdeles, då jag af de i slutet af betänkandet fogade reservationer fann att ingen enda ledamot från denna Kammare låtit anteckna sig såsom reservant. Det är visserligen en sanning att Utskottet i allmänhet och särskildt under denna hufvudtitel i afseende å alla af enskilde motionärer väckta förslag förfarit med så stor grymhet, att detta sätt nästan påminner om det Betlehemitiska barnamordet, och då äfven jag är en af dessa olyckliga fäder som sörja öfver den olyckliga utgången af deras förslag, torde jag för min del vara fullt berättigad att yttra några ord i frågan.

Då man ser att Utskottet i nästan alla andra fall med så berömvärdt nit gått Kongl. Maj:ts propositioner till mötes, kunde det naturligtvis icke annat än väcka den största förvåning hos mig, då jag såg att Utskottet icke afgifvit den minsta förklaring öfver orsakerna till sin vägran att i denna punkt bevilja något anslag utan blott med ett «bleklagdt nej» besvarat Kongl. Maj:ts nådiga framställning. Jag förmodar att äfven många andra af Kammarrens ledamöter i likhet med mig funnit detta besynnerligt och stannat i villrådighet om verkliga anledningen till Utskottets hårdhjärtighet i detta fall. Det kan icke gerna vara sparsamhetsbegär, som föranledt afslaget, ty man finner på snart sagdt hvarje rad i föreliggande betänkande hurusom Utskottet med frikostig hand strött omkring sig förslag till antingen ökade eller alldeles nya anslag. Det kan vidare icke heller antagas, att det begärda anslagets belopp varit orsaken till afslaget, ty detta belopp uppgår icke till mera än 6,000 kronor, och man kan således icke gerna misstänka att vid pröfning af en budget, som går löst på mellan 80 och 90 millioner, anslagets storlek haft någon inverkan på Utskottets beslut, utan man får väl antaga att andra hinder funnits för bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Går jag vidare till det ändamål, hvars uppfyllande med detta anslag afses, så har man sagt, att det för den närmaste framtiden skulle blifva företrädesvis städernas invånare som komme att åtnjuta fördelarna och uppbära frukterna af den föreslagna nya in-

stitutionen, men, oaktadt jag skulle högeligen glädja mig öfver, om helsan och välbefinnandet hos befolkningen på landsbygden vore så väl tillgodosedda förut, att man icke derstädes i hygieniskt hänseende kunde behöfva vidtaga några preventiva åtgärder, vågar jag dock icke hoppas derpå, utan tror att erfarenheten noggsamt gifvit vid handen att en sådan institution, hvarom nu är fråga, äfven för landsbygden är ganska behöflig.

*Om anslag till
en profession
i hälsovårds-
lära.
(Forts.)*

Om jag går litet längre fram i betänkandet, kommer jag till anslagen för veterinärinrättningarna och finner då, att Utskottet med frikostig hand föreslagit Riksdagen att bevilja betydliga summor till fortsättning af hvad vi vid näst föregående riksdag beslutit. Vid tanken härpå skulle man möjligen komma till den förhastade slutsats, att Utskottets ledamöter skulle vara mera ömma om husdjuren än om sina likar. Jag begagnade med afsigt ordet förhastade, ty jag tror icke att en sådan slutsats kan vara berättigad; men jag får tillstå, att orsakerna till Utskottets förfarande i detta fall ännu äro för mig en lika olöst gåta.

Slutligen finner jag, att de skäl, Utskottet anfört i slutet af sin motivering, svårigen kunna vara hållbara. Utskottet yttrar nemligen följande:

«då behöfvet af ifrågavarande undervisning torde kunna genom den blifvande ombildningen af adjunkturerna vid institutet inom en ej aflägsen framtid varda tillgodosedt, har Utskottet funnit sig böra hemställa,» etc.

Vi hafva i dag redan beslutat att på obestämd tid uppskjuta afgörandet af frågan om sättet för adjunkturernas ombildning och således tror jag att detta skäl förtfaller. Mig åtminstone synes det tydligt, att antingen är anslaget behöfligt, och då vet jag icke något skäl, hvarföre detta anslagsbehof skall hvila, derföre att andra professioner i framtiden möjligen komma att anordnas, och, å andra sidan, om anslaget är obehöfligt, så anser jag att detsamma bör hvila ännu längre än till dess de nya professionerna komma att inrättas.

Fastän under sådana förhållanden jag och säkert många med mig stannat i villrådighet om orsaken, hvarföre Stats-Utskottet afstyrkt detta anslag, så får jag förklara, att jag vid bedömandet af den ifrågasatta institutionens behöflighet ingalunda kommit i villrådighet, då jag tagit i öfvervägande hvad bilagan N:o 7 till Kongl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof i förevarande fall innehåller. Man finner nemligen der en ganska väl motiverad underdånig skrifvelse af hela lärare-kollegiet vid Karolinska institutet, i hvilken skrifvelse anledningarna till behöfvet af denna profession framställas. Ehuruväl jag erkänner att jag i många fall hyser en orubblig vördnad för Stats-Utskottets stora och ofelbara auktoritet, så ber jag likväl Utskottet om ursäkt om jag i hygieniska frågor sätter mera förtroende till hvad Karolinska institutet yttrat, än hvad Stats-Utskottet deremot haft att anmärka.

(Om anslag till
en profession
i hälsovårds-
lära.
(Forts.)

Jag finner vidare att Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet anfört mycket tankvärda ord till statsrådsprotokollet, hvilka jag tillåter mig att uppläsa, icke för Stats-Utskottets ledamöter, hvilka naturligtvis tagit del deraf, ehuru det kan synas som om de icke gjort det, utan för Kammarens öfriga ledamöter, hvilka möjligen icke tagit tillräcklig kännedom härom.

Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet yttrar:

«Länge har läkarekonstens enda uppgift ansetts vara att bota uppkomna sjukdomar, att mildra eller afhjelpa redan ådragna skador. Först i senare tider har uppmärksamheten rigtats på angelägenheten att så vidt möjligt förekomma sjukdomen, att söka utforska dess orsaker och undanrödja dessa, att genom iakttagelser lära känna de allmänna lagar, som öfva sin inflytelse på hälso- och sjukdomstillståndet inom olika orter och under gifna olika förhållanden, samt att deraf draga slutsatser för lindrandet af nöd och hämmandet af sjukdomsfrön, hvilka eljest, utvecklade, kunde i stort anställa sina härjningar.»

samt längre ned:

«Undervisning i denna vetenskap har ock derfor blifvit införd vid universiteten. Att alla våra medicinska läroverk ännu äro i saknad af särskild målsman för denna viktiga vetenskap, är en brist, som synes mig böra utan uppskof afhjelpas.»

Härpå har Utskottet icke svarat ett enda ord. Nu föreställer jag mig att jag icke är den ende, för hvars opartiska bedömande frågan ställer sig så, att, då på ena sidan ställas dessa af Herr Departementschefen anförda viktiga skäl och å andra sidan de svaga motiv Utskottet användt, det ser nästan ut som om man kunde antaga att ett förbiseende af frågans beskaffenhet egt rum hos Stats-Utskottets ledamöter. I detta hänseende vare det långt ifrån mig att uttala något klander, då jag vet att Stats-Utskottet blott på denna hufvudtitel haft 70 å 80 olika frågor att behandla på en ganska kort tid. Jag hoppas därför att Stats-Utskottets ledamöter vid närmare granskning af frågan måtte gifva med sig och lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag, hvarom jag hos Herr Talmannen anhåller om proposition.

Herr Dickson: Det är icke utan en viss tvekan, som jag nu begärt ordet, ty jag erkänner med den djupaste tacksamhet att Stats-Utskottet särskildt vid beviljandet af anslag till denna hufvudtitel på ett så frikostigt sätt beaktat allt som rör bildning och upplysning och befrämjandet deraf inom vårt land, att det nästan skulle kunna synas otacksamt att här tala mot Utskottet, men på grund af denna frågas stora nationela betydelse vågar jag dock hemställa, att Kammaren måtte afslå Utskottets och bifalla Kongl. Maj:ts förslag i ifrågavarande 6:te punkt.

Denna fråga var redan före vid förra riksdagen; den väcktes då af enskild motionär och underkändes då af Stats-Utskottet på två, enligt min mening, goda grunder. Det ena skälot var, att frå-

gan var framställd af enskild motionär, det andra var att motionären föreslagit inrättande af tvenne sådana lärostolar, en vid hvarterda universitetet.

Jag tror att *en* sådan lärostol är fullt tillräcklig och anser att den bör få sin plats i Stockholm, ty den tid, de studerande kunna draga nytta af undervisning uti detta ämne är just den de tillbringa vid lasaretten för sin praktiska utbildning. Det är särskildt sedan nya helsovårdsstadgan vunnit tillämpning, som denna lärdomsgren blifvit af sådan vigt, ty våra civila läkare, provincial- och stadsläkarne, äro icke blott till för att bota människor för sjukdomar, utan man har förutsatt att de skulle jemväl utöfva en sundhetsinspektion, som kunde med kändedom om de lokala förhållandena förekomma utbrottet af epidemiska sjukdomar. Om vi genomläsa mortalitetstabellerna, finna vi att bland alla sjukdomar äro de epidemiska de svåraste och kräfva de flesta offren. Erfarenheten har tillräckligt tydligt ådagalagt, att dessa farsoter hafva sitt ursprung i vissa lokala menliga förhållanden, såsom osunda bostäder, dåligt dricksvatten, felaktig dränering o. s. v. Det är därför af högsta vigt att läkaren har insigt i dessa ämnen, för att kunna förekomma utbrott af dylika farsoter, d. v. s. att uppsöka dem i deras linda och i roten qväfva dem. Detta är också naturligen mycket att föredraga framför att bota de enskilda sjukdomsfallen, sedan farsoten brutit ut och smittan hunnit sprida sig. Med detta mål för ögonen bör Kammaren väl icke draga i betänkande att anslå erforderliga medel för upprätthållande af en så vigtig gren af läkarevården, som onekligen måste komma hela samhället till gagn. Man kan möjligen nu, såsom vid behandlingen af frågan om militärläkarebildningen, anmärka att undervisning uti hithörande ämne borde ingå i den allmänna läkarebildningen vid universitetet. Till en viss grad är detta ock fallet, men betänkas måste dock, att hvarje professor har så många olika grenar af sin vetenskap att göra till föremål för undervisningen, att den studerande läkaren ofta kan genomgå hela sin kurs, utan att professorn under denna tid hunnit specielt behandla helsovårdsläran. Det är därför af synnerlig vigt att särskilda lärare för sådant ändamål tillsättas och att sådan undervisning förläggas här i Stockholm, der tillgången på mognare elever skulle blifva större. Den fördel, som af sådan undervisning blefve en följd, skulle naturligen i första hand komma provincial- och stadsläkare till godo, men skulle också i andra hand komma hela landet till del. Ty om vi härigenom skulle kunna åstadkomma att blott en enda farsot qväfdes i sitt upphof — och vi veta att deras följder kunna vara oberäkneliga — hafva vi handlat godt och väl.

På dessa grunder vågar jag anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet Herr Statsrådet Carlson: Att vid uppställningen af en hufvudtitel, så vid-

*Om anslag till
en profession
i helsovårds-
lära.
(Forts.)*

*Om anslag till
en profession
i helsovårds-
lära.
(Forts.)*

lyftig som den åttonde, talrika behof måste framstå i de mångfaldiga grenar, som denna hufvudtitel omfattar, kan hvar och en lätt föreställa sig. Det gäller då att bland dessa många behof välja dem, hvilkas afhjelpande är af den mest genomgripande vigt för det allmänna. Det är uti denna synpunkt jag^s ansett mig böra tillstyrka nu förevarande förslag. Skäl för detsamma äro redan i rikligt mått anförda; jag skall endast tillägga följande.

Redan i statsrådsprotokollet är framhållen skilnaden mellan att bota sjukdomar och att förekomma dem. Huru olika starka verkningarne på dessa olika vägar, som läkarekonsten vid sitt människovänliga arbete^s har^t att beträda, huru olika dessa verkningar äro, säger jag, visar erfarenheten. Antag, till exempel, att i en stad dödligheten för året i medeltal uppgått till 500; skickliga läkare ditflytta, de utföra lyckliga kurer; men mortalitetsprocenten har det oakadt icke nedgått. Då börjar den allmänna helsovården sin strid mot sjukdom och död och man finner att i denna kamp den ofta segrade, då läkaren deremot måste gifva vika; man finner efter någon tid att dödligheten nedgått till 400 eller derunder. Jag har anført dessa enkla siffror såsom exempel, men det skulle vara lätt att framställa sådana i hela deras verklighet och i deras omfattande, starkt talande vidlyftighet.

Hvaraf kommer detta? Otvifvelaktigt deraf, att det finnes allmänna lagar, som inverka till helsa och sjukdom starkare än individens enskilda åkommor; lyckas man att upptäcka dem och att undanrödja de sjukdomsorsaker, som verka på det hela, så skall man snart skönja frukten deraf i en genomgripande förbättring. Detta utgör nu helsovårdslärens uppgift. Den började med att samla enskilda rön. Man märkte till exempel, då en förändring i väderleken instälde sig, att vissa sjukdomar utvecklade sig på en viss ort, man studerade sig så småningom till de förändringar i luftens beskaffenhet, som ovilkorligen framkalla dessa verkningar; derefter blef fråga om att aflägsna dem. På samma sätt med vattnet. Staden London till exempel förses af en mängd bolag med vatten; man märkte på skilda ställen i staden en stor sjuklighet, alltid en viss sjukdom, och man upptäckte slutligen, att det var ett af dessa bolag, som levererade osundt vatten. Från det aflägsna Indien kom en grym farsot, som är oss alla bekant; den tycktes vara oemotståndlig och man ansåg i början, att det var ett oundvikligt öde, som förde den framåt; man kunde icke undfly dess förfärande härjningar. Hvad har nu händt? Den kommer till en stad, den stannar framför och omkring densamma, men angriper trakterna deromkring. Så var förhållandet i Köpenhamn, så i Kristiania. Och hvarföre? Emedan det har funnits läkare, som upptäckt huru man kan förekomma spridning af sjukdomen, när man är mästare öfver förhållandena i en viss ort. Ett annat exempel ega vi uti fabriksstäderna i England. De voro djupt sjunkna i afseende på sjukdoms- och dödlighetsförhållandena, men hafva på de senaste åren höjt sig så, att flere af de mest illa kända städerna stå högre i detta fall än

Stockholm. När man noga undersökt de verkande orsakerna i alla dessa fall, så har man småningom kommit till allmänna grundsatser; af dem har bildats en vetenskap; det är den allmänna helsovårdsläran. Denna vetenskap har man nu mera i alla länder försökt att tillägna sig. Den når ett område, som den enskilda läkarekonsten icke kunnat beherska, enär den icke trängt ned i de djupaste samhällslagren, icke till det svåraste eländet. Det är den kraft, af hvilken sjukdomarne alstras, som skall angripas, om man skall kunna verka i stort. Om ett giftigt träd skjuter sina knoppar och man plockar bort den ena efter den andra af dem; detta hindrar icke, att nya skjuta upp, men går man till roten, så vinnes segren.

Derför — om man vill skona sina medmänniskors helsa och lif, så kan man icke vinna så stora verkningar med så ringa uppoffring på något annat sätt än om man inom läkarecorpsen söker sprida så grundliga insigter som möjligt i vetenskapen om orsakerna till sjukdomarnas utbrott. Men dertill fordras djupa studier. Det var icke förr än naturvetenskaperna hunnit en viss grad af utbildning i sina särskilda grenar, fysiken, fysiologien och kemien, som denna nya vetenskap var möjlig. Man måste studera luften, dess rörelse och dess förändringar, vattnet och dess beståndsdelar, värmet och dess fördelning, födoämnenas beskaffenhet och så vidare. Allt detta befans vara en så omfattande vetenskap, att den kräfde en mans hela tid. Men kom man en gång till klarhet deri, så förmådde man ock att nå dessa allmänna orsaker, som alstra sjukdomar, och lyckas att afhjelpa dem. Härtill kommer ännu en omständighet, som är egendomlig för vår tid och som gjort sådana kunskaper ännu mera nödvändiga, nemligen den, att armodet i vår tid antagit så kolossala dimensioner, att så stora massor af människor ofta äro hopade på en fläck, i fabriksarbete, vid allmänna anläggningar och så vidare, hvilket bidrager dertill, att smittosamma sjukdomar snabbare än eljest fortplantas.

Att äfven för vårt land söka erhålla ett sådant botemedel för härjande sjukdomar, hvilket endast kan vinnas genom en undersökning af sjukdomsorsakerna, på det att det onda må, om det icke kan utrotas, åtminstone lindras, det har länge varit påyrkadt. En framställning i sådant syfte gjordes ock genom en vid sistlidne riksdag i denna Kammare väckt motion. Den afsåg ännu en förening af detta nya läroämne med ett annat. Men det är med denna som med andra nya idéer det förhållande, att de endast småningom vinna i styrka. Karolinska institutets lärarekollegium har nu upptagit denna fråga och lagt särskild vikt dervid att ifrågavarande vetenskap numera vuxit ut så starkt, att den kräfver sin egen målsman.

Härtill kommer ännu ett: vår lagstiftning i detta afseende har gått framom vår läkarebildning. Äfven lagstiftningen har i de flesta länder kommit till insigt derom, att mången fallit i tysthet ett offer för en smittosam sjukdom, som kunnat förekom-

*Om anslag till
en profession
i helsovårds-
lära.
(Forts.)*

*Om anslag till
en profession
i helsovårds-
lära.*
(Forts.)

mas, om de allmänna förhållandena på detta ställe varit annorlunda; att mången ort fostrat en sjuklig ungdom till följd af bristande insigt om de medel, som till förekommande här af bort anlitas. Derföre har lagstiftningen i alla odlade länder utvecklats i denna riktning. Afven vi hafva erhållit en helsovårdsstadga, en lag angående vidtagande af åtgärder till förekommande af smittosamma sjukdomars spridning bland husdjuren. Men dessa äro dock endast sådana åtgärder, som, för att kunna leda till målet, måste stödja sig på djupare insigter hos dem, som i främsta rummet skola handhafva dessa lagar, nemligen vederbörande sundhetsnämnder. Då det är läkaren, som i hvarje sundhetsnämnd måste vara den ledande, så blir det nödvändigt att bringa läkarebildningen i harmoni med lagstiftningen genom att just bland läkarne sprida kunskaper i dessa ämnen. Man har hört läkarne sjelfve beklaga sig öfver att icke i sin ungdom hafva i detta hänseende erhållit den ledning, som varit dem nödvändig. Nu säger Utskottet, att visserligen flera tänkvärda skäl tala derför att undervisning i allmän helsovårdslära bör meddelas, men att behofvet af ifrågasvarande undervisning torde kunna vid den blifvande ombildningen af adjunkturerna vid Karolinska institutet inom en ej aflägsen framtid varda tillgodosedt. Men dervid förekommer först och främst den omständigheten, att sådant skulle komma att ske antingen på bekostnad af andra läroämnen, hvilka skulle skjutas undan af det nu i fråga varande och hvarigenom då skulle uppstå en lucka i läkarebildningen på ena hållet, eller ock genom att förena undervisningen i helsovårdslära med ett annat läroämne, något som dock måste i hög grad bidra till att splittra krafterna hos den lärare, som, jemte sitt förra älligande, skulle få detta viktiga uppdrag sig anförtrodt.

Vidare förekommer att, om man också dekreterar att en eller annan adjunktur vid institutet skall indragas, så kan dock ett sådant beslut icke sättas i verket för än deras nuvarande innehafvare afgått. Dermed kan dröja i många år och under tiden skall landet lida af att våra läkare icke varit i tillfälle att erhålla den utbildning i läran om den allmänna helsovården, som är af behofvet högt påkallad.

Slutligen, mine herrar, när man vill att en *ny* vetenskap skall upplomstra, och då man vill för sådant ändamål vid densamma fästa en man, som kan motsvara de fordringar, som man ställer på den hvilken skall bryta en ny bana, så måste man ock erbjuda honom sådana villkor, att han sättes i tillfälle att ostörd af andra omsorger egna hela sitt lifs verksamhet åt förverkligandet af denna omfattande uppgift.

Af dessa skäl, och med allt erkännande af de välvilliga önskingar som uttalats i Utskottets motivering, tror jag att denna fråga icke kan eller bör undanskjutas; ty, för den allmänna helsovården i landet måste det vara af den yttersta vikt att, till afhjelpande af de olägenheter jag nyss här ofvan anförde, åtgärder

snart vidtagas och att de varda *med full kraft* genomförda. Mig är det visserligen icke tillåtet att i denna Kammare derom framställa något *yrkande*, men jag måste säga att jag är öfvertygad derom, att det för det allmänna välbefinnandet i landet, för frågans inverkan på helsa och lif, är af väsentlig och genomgripande vigt, att en lärostol i enlighet med Kongl. Maj:ts föreliggande förslag så snart som möjligt kommer till stånd.

*Om anslag till
en profession
i hälsovårds-
lära.
(Forts.)*

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Då ingen af Utskottets ledamöter begärt ordet för att försvara Utskottets förslag, tager jag mig friheten att, med återopande af Utskottets motivering, yrka bifall till detta förslag.

Herr Hörnfeldt: Då Stats-Utskottet motsatte sig det af Kongl. Maj:t begärda anslaget till lön åt en professor i allmän hälsovårdslära, skedde detta ingalunda af det skäl att Utskottet ansåg sig vara «ofelbart» och ej heller emedan det, såsom den förste ärade talaren anmärkte, trodde sig hafva *mördat* Kongl. Maj:ts förevarande förslag. Utskottet kunde nemligen så mycket mindre tänka sig att blifva utsatt för sådana beskyllningar som det uti sin motivering erkänt att förslaget innebure flera tänkvärda skäl för beviljande af ett anslag till inrättande af professionen i fråga, ehuru Utskottet tillika trodde, att genom den blifvande ombildningen af adjunkturen vid Karolinska institutet behovet af ifrågavarande undervisning skulle blifva på ett eller annat sätt tillgodosedt. Skulle deremot Kammarerna finna, att de skäl för bifall till Kongl. Maj:ts förslag, hvilka framhållits såväl af den förste ärade talaren som jemväl nyss af Herr Statsrådet och Chefen för Eklestastikdepartementet, äro mera talande än Utskottets ofvanberörda skäl för afslag, är det klart att Kammarerna kommer att, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla den Kongl. propositionen.

För min del tror jag, att det är möjligt att, om Kongl. Maj:t vid en kommande riksdag framlägger förslag om adjunkturens vid institutet ombildning, jemväl ifrågavarande undervisning då skall blifva tillgodosedd. Men då jag ej är tillräckligt erfaren i denna fråga för att uttala något bestämdt omdöme, vill jag ej heller göra något *yrkande*, utan inskränker mig till att säga, det Utskottet ej saknat skäl för sin afstyrkande hemställan.

Herr Hjelm: Jag får säga att jag med glädje och tacksamhet läst de ord den förste talaren citerade ur statsrådsprotokollet. Jag har nemligen från skilda orter af landet erfarenhet af huru många grafvar blifvit öppnade för barn, hvilka afidit till följd deraf att föräldrarna ej förstätt sig på att behandla dem, och huru ofta se vi icke personer som lifvet igenom måste dragas med sjukdom och kroppslig svaghet till följd deraf att de hvarken i ungdomen eller sedan förstätt att vårda sina kroppar. Nu kan man visserligen invända emot det Kongl. förslaget att den åsyftade upp-

*Om anslag till
en profession
i hälsovårds-
lära.*
(Forts.)

lysningen icke kan så snart ifrån den nu ifrågasatta lärostolen spridas ut bland folket. Men, såsom Herr Dickson riktigt anmärkte, den kommer dock så småningom hela landet till godo. De unga läkarne blifva genom en sådan undervisning intresserade för sådana åtgärder som åsyfta helsans bevarande, och den insigt, som de i detta afseende inhämta, sprides genom dem vidare ut bland folket, hvilket sålunda upplyses mer och mer. Och slutligen skulle man komma ända derhän — hvarpå jag lägger stor vikt och som jag redan förut från detta rum meddelat — att folkskolans elever skulle medelst föreläsning få undervisning om hvad som för helsans bevarande är att iakttaga.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen, i öfverensstämmelse med de yrkanden som blifvit gjorda, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå samt bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förra af dessa propositioner hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 6:te punkten af utlåtandet N:o 22,

röstar Ja;

Den det ej vill

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts framställning i förevarande ämne.

Voteringen försiggick och visade 64 ja mot 63 nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

Punkterna 7—10:

Biföllos.

I *Punkten 11* hade Utskottet hemställt:

att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, Riksdagen måtte på ordinarie stat anvisa såsom förhöjning i anslaget till elementarläroverken följande belopp, motsvarande hvad som blifvit för år 1876 på extra stat beviljadt, nemligen:

a) till *arfvoden åt extra lärare* 30,000 kronor;

b) till *vikarier och oförutsedda behof* 15,000 kronor; och

c) till *utvidgning af elementarläroverken i Söderhamn, Wadstena och Sköfde* från tre- till femklassiga 5,600 kronor för hvardera, eller tillhopa 16,800 kronor.

Efter föredragning af *mom. a* yttrade

Herr Sjöberg: Det yttrande till statsrådsprotokollet, hvarti Herr Departementschefen hemställt, att Kongl. Maj:t måtte före-

slå Riksdagen att bevilja nu ifrågavarande anslag, hänvisar i hufvudsak till det yttrande hans närmaste företrädare i embetet afgifvit till protokollet till föregående års statsverksproposition vid behandling af enahanda fråga. Af detta senare yttrande inhemtas, att sedan under någon tid olika arfvoden varit för s. k. extra lärare anvisade till belopp af dels 750 och dels 1,000 kronor, dessa arfvoden genom Kongl. Maj:ts beslut den 28 Augusti 1874 bestämdes att utgå med resp. 1,000 och 1,250 kronor, hvilket senare belopp var afsedt för dem, som aflagt filosofie-kandidatexamen samt genomgått så kalladt profår, medan det mindre beloppet skulle utgöra arvode åt sådana extra lärare, som icke uppfyllt dessa begge fordringar. Den dåvarande chefen för Ecklesiastik-departementet utvecklade de skäl, som, efter hans omdöme, föranledde dertill, att ifrågavarande belopp *borde höjas* till 1,200 kronor för sistnämnda kategori och 1,500 för den förra. Han talade om den förlängning i läseåret, som kort förut blifvit beslutad, om lefnadskostnadernas ständiga stigande, om behovet för dem, som undergått filosofie-kandidatexamen samt profår, att få en ersättning, någorlunda motsvarande de uppoffringar, dessa lärare i och för studier samt i öfrigt nödgats göra för kompetens till sin befattning, samt om nödvändigheten af att för dem, hvilka icke undergått sådan examen, bereda medel till fortsättning af studierna. Riksdagen biföll denna Kongl. Maj:ts framställning, och på enahanda grunder synes gifvet, att äfven nuvarande Riksdag bifaller Kongl. Maj:ts nu gjorda framställning.

*Ans. anslag
till arfvoden åt
extra lärare.
(Forts.)*

Det har emellertid från trovärdigt håll blifvit för mig uppgifvet, att, vid efterfrågan i vederbörande byrå inom Ecklesiastik-departementet, det icke lyckats vederbörande få någon upplysning om Kongl. Maj:t ännu fattat något beslut i ämnet, och om extra lärarne hafva att vänta den tillökning i arfvodesbeloppen, Kongl. Maj:t såväl som Riksdagen äsyftat. Detta förhållande har hos dem väckt oro; och det är med hänsyn härtill jag trott det vara i sin ordning att före det i fråga varande anslaget ytterligare beviljande begära upplysning i berörda hänseende.

Jag har en särskild anledning till denna begäran i den omständighet, att den förre departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet år 1875 yttrade, att den föreslagna summan, 30,000 kronor, vore det minsta belopp, som för ändamålet kunde anses erforderligt. Det kan således vara möjligt, att detta belopp visat sig icke vara tillräckligt, och, om detta är förhållandet, föreställer jag mig, att Riksdagen skall vara benägen gerna medgifva en tillökning i anslaget antingen till visst belopp eller ock så, att hela anslaget får naturen af förslagsanslag, på det att det ändamål — jag tillåter mig upprepa det — som varit i Kongl. Maj:ts förslag äsyftadt och hvartill Riksdagen lemnat sitt bifall, måtte ernås. Jag vågar följaktligen anhålla om upplysning i detta hänseende, en upplysning, som, efter hvad jag tror mig kunna antaga, skall för ett stort antal unge män blifva särdeles tillfredsställande.

*Ang. anslag
till arfvoden åt
extra lärare.
(Forts.)*

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet Herr Statsrådet Carlsson: Någon hänvisning i det Kongl. Maj:ts nu afgifna proposition bilagda statsrådsprotokoll till sistlidet års statsrådsprotokoll kan jag icke återfinna, — det beror måhända på någon brist i mitt minne — men jag kan väl ändock säga, att jag deklarerar den äsigt, som finnes uttalad i sistberörda statsrådsprotokoll.

Den upplysning, som nu blifvit begärd, kan jag med största lätthet meddela. Ingenting annat än en hård nödvändighet har nemligen orsakat, att arfvodesbeloppen icke blifvit höjda. Det är klart, att, när ett visst antal extra lärareplatser skola besättas och man icke har mer än ett visst till beloppet bestämdt anslag, att dertill använda, så måste man dividera, och den qvot, som då erhålles, hänvisar på det arfvode som kan gifvas.

I första rummet måste nemligen undervisningen hafva sin gång, och det är derföre som man också i första rummet måste tillse att det nödiga lärareantalet fyller. Jag behöfver visst icke säga, att om det finnes tillgångar, så brister icke inom Ecklesiastikdepartementet välvilja för de unga extra lärarne. Dessa hafva icke heller underlåtit att göra sig påminne i detta hänseende, och samma svar har lemnats dem. Allt, som kan göras för de unge lärarne, förtjena de, både derföre att de med nit vinnlägga sig om sitt kall och derföre att detta kall är af så ingripande vikt för det uppväxande släktet. Men detta kan icke för en departementschef upphäfva pligten att icke öferskrida ett af Riksdagen anvisadt anslag. Om jag får uppfatta den förste talarens önskan såsom en allmän mening hos Riksdagen, så skall visst icke, för så vidt jag på denna sak kan utöfva något inflytande, fattas förslag till förhöjning af förevarande anslag. Det vore äfven ganska vackert, om detta anslag gjordes till ett förslagsanslag, såvida det låter sig göra. Men det har, då andra behof, i så stor mängd förefunnos, ansetts behäftadt med svårigheter att tredje riksdagen söka förhöjning i ett anslag, som vid de båda näst föregående ökats. Erfarenheten är ock ännu mycket kort, sedan användandet af den vid sistlidna riksdag beviljade anslagstillökningen kunde börja. Hvad som hittills blifvit bestämdt, gäller endast för vårterminen detta år. För hösten vet man icke hvilka behof kunna uppstå. Hvad som är säkert är, att derest det visar sig att det med bibehållande af nu varande anslagsbelopp kan blifva möjligt att höja extra lärarnes arfvoden, så kommer det otvifvelaktigt att ske. Detta är den enkla upplysning jag kan gifva.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! För min del har jag beklagligtvis icke kunnat fatta de upplysningar, som Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet med anledning af Herr Sjöbergs framställning behagat meddela. Man skulle af dessa upplysningar känna sig frestad antaga, att möjligheten att låta dessa extra lärare under innevarande år till fullo komma

i åtnjutande af det arfvode, som Kongl. Maj:ts och 1875 års Riksdag ansågo böra från och med samma år utgå med respective 1,250 och 1,500 kronor till hvarje, icke kunnat inträda derföre att tillräckliga medel icke funnos dertill tillgängliga; men förhållandet kan icke vara sådant, ty Riksdagen har just på det att dessa arfvoden skulle kunna uppbringas till nyss nämnda belopp på extra stat för år 1876 beviljat 30,000 kronor. Uti det protokoll öfv er ecklesiastikärenden, som åtföljde Kongl. Maj:ts till 1875 års Riksdag aflättna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, hade då varande departementschefen beräknat, att de extra lärarnes antal skulle utgöra ungefär 70, och under återopande af denna beräkning föreslogs anslagsbeloppet till 30,000 kronor. Så vidt jag kunnat inhemta, utgör de extra lärarnes antal i år icke mycket mer än 70; och om så förhåller sig, så synes det, som om denna förhöjning af 30,000 kronor i anslaget till elementarläroverken väl borde räkna till någon förhöjning af dessa extra lärares förut åtnjutna arfvoden, utgörande respective 1,000 och 1,250 kronor, äfven om icke hvar och en af dem kan få fullt ut 1,250 och 1,500 kronor. Emellertid hafva de icke ännu fått någon förhöjning af arfvodet, och jag vill icke fördölja att det råder ett allmänt missnöje icke blott här i Stockholm utan äfven i öfriga delar af riket bland extra lärare, derföre att icke något af berörda anslag, 30,000 kronor, kommit dem till godo såsom arfvodesförhöjning. Det var om orsaken, hvarföre en sådan utdelning ännu icke skett, som, efter hvad jag föreställer mig, upplysning nyss blifvit af Herr Sjöberg begärd, men enligt mitt förmenande har den önskade upplysningen ännu icke blifvit meddelad; än mindre någon nöjaktig förklaring af Herr Departementschefen lemnats.

Herr Sjöberg: Om nu, så vidt jag kunnat fatta Herr Departementschefens mening, man icke kan komma till det mål som åsyftas genom det redan beviljade anslaget, så nödgas jag, huru ringa än utsigten är att deruti lyckas, göra hemställa om nämnda anslags förändring till förslagsanslag. Jag vågar hoppas på understöd i detta fall af Stats-Utskottets ledamöter, ty Riksdagens mening, då detta extra anslag förra året beviljades, var, liksom Kongl. Maj:ts, som föreslog detsamma, syntes vara, tydlig och klar. Man måste således beklaga, om den förre departementschefen så ofullständigt beräknat detta anslagsbelopp, att resultatet blifvit sådant som nu vill synas och man måste äfven beklaga, att nuvarande departementschef icke begärt förhöjning af meromnämnda anslag, ty jag vågar antaga, att Riksdagens välvilja för de extra lärarne är tillräckligt stor för att motivera ett sådant förslag, hvilket, såsom jag föreställer mig, skolat af Stats-Utskottet förordas och af Riksdagen bifallas.

För att nu framkomma med något bestämdt förslag, vågar jag alltså framställa det yrkande, att i fråga varande anslagsbelopp måtte uppföras såsom förslagsanslag.

*Ang. anslag
till arfvoden åt
extra lärare.
(Forts.)*

Ang. anslag
till arfvoden åt
extra lärare.
(Forts.)

Herr Statsrådet Carlsson: Jag har, såsom jag hör, icke lyckats uttrycka mig nog klart, då jag nyss hade ordet. Jag skall därför söka att ytterligare med några få ord gifva till känna, huru förhållandet är med förevarande sak. Det behöfver måhända icke upprepas, att det skulle vara en högst underlig motvilja, om, när ett anslag finnes, vederbörande icke skulle vilja utdela det samma. Ganska säkert är, att alla tillfällen iakttagits att visa de extra lärarne all den välvilja som kunnat ske.

Den högt ärade talaren nämnde, att ett allmänt missnöje skulle råda bland de unga lärarne. Det finner jag vara ganska naturligt, ty man kan icke af dem vänta, att de skola kunna intränga i dessa förhållanden. En departementschefs första pligt är att icke öfverskrida ett anslag; och en hvar, som i departementet vill taga reda på siffrorna i detta fall, skall finna, att man gått så långt som möjligt. Man har under föregående år ansett sig kunna gå längre, derföre att det antagits, det besparingar å anslaget för elementarläroverken då funnits; men sådana finnas icke nu mera; och, såsom herrarne kunna finna af såväl statsrådsprotokollet och Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets utlåtande, har på elementarläroverkens anslag i stället uppkommit en brist, hvilken man begärt att få betäckt. Der upplyses äfven, att besparingar för närvarande icke finnas, och vid sådant förhållande måste man inskränka sig inom den bestämda siffran af hvad som är att tillgå. Det är lätt att, om man beräknar lärarnes antal till 70 och arfvodesbeloppet till dels 1,250 dels 1,500 kronor, räkna ut huru stor summa som behöfs. Det är sålunda endast, jag upprepar det, rena nödvändigheten som är orsak till det öfverklagade förhållandet. Det är för öfrigt, såsom jag tror, icke af Riksdagen i dess beslut yttradt, att den beviljat detta anslag för höjande af extra lärarnes lönevillkor; det har åtminstone icke lyckats mig att finna någonting derom i den skrifvelse, Riksdagen i ämnet då aflät; der står endast, att det blifvit af Kongl. Maj:t äskadt med hänsende till nödvändigheten att höja beloppet af hittills fastställda arfvoden. Då det nu visat sig, att antalet är så stort, att arfvodesbeloppet åtminstone icke ännu kan höjas, så lefver man i förväntan på, att det möjligen kan framdeles lyckas att få det höjdt, och det är säkert, att, om detta låter sig göra, till nästa riksdag kan förväntas en proposition derom. Det vore ganska önskligt, om detta anslag kunde förändras till förslagsanslag; men jag vågar icke säga, om en sådan åtgärd nu kan vidtagas. Säkert är, att ingen kan hellre än jag se att en rikligare vedergällning kunde lemnas för desse lärares mödor, hvilka jag för min del erkänner och fullkomligt uppskattar.

Herr Nils Östling: Jag ber att få instämma i det yttrande, som lemnats af en talare på stockholmsbanken, Herr Sjöberg; och jag vill sålunda framställa enahanda yrkande, som han, eller att detta anslag måtte förändras till ett förslagsanslag, hvarigenom

åt de extra lärarne kunde beredas den välbehöfliga löneförhöjning, som är afsedd i förra Riksdagens beslut. Jag har mig väl bekant, att det flera gånger inträffat, att vederbörande skolstyrelser haft ganska svårt att anskaffa lämplige personer till skötande af extra och vikarierande lärareplatser vid elementarläroverken; och jag tror, att, i fall det skall blifva möjligt att för framtiden anskaffa för dessa läroverk sådana förmågor, som der böra finnas, man måste se till, att deras arfvoden uppbringas till det belopp, som en gång blifvit af Riksdagen bestämdt. Jag anser detta belopp icke vara i ringaste mån för högt. Då sistlidet års Riksdag anvisade ett anslag af 30,000 kronor för att uppbringa arfvodena till respektive 1,250 och 1,500 kronor, så uppgafs, att extra lärarnes antal uppgick till 70, och jag har ofter förfrågan i dessa dagar hört, att antalet icke öfverstigit denna siffra under detta år. Jag kan icke inse något skäl, hvarföre den vid sista riksdagen gjorda beräkningen icke skulle vara riktig; det vill säga jag inser icke hvarför hvad som grundar sig på Riksdagens då fattade beslut icke kunnat tillämpas.

Jag vill icke vidare upptaga Kammarens tid med att orda om denna sak; jag hoppas en hvar inser, att den talar för sig sjelf. Jag ber endast att få instämma i det af Herr Sjöberg afgifna yrkandet.

Herr Abraham Rundbäck: Denna fråga har ända tills nu varit mig alldeles obekant, och det förvånar mig verkligen, att detta anslag, som af sistlidet års Riksdag beviljades för att, såsom det uttryckligen heter i 9:de punkten af Riksdagens underdåniga skrifvelse i ämnet, lemna en nödvändig förhöjning i aflöningsbeloppet för desse klenst aflönade lärare, icke blifvit för det sålunda afsedda ändamålet utgifvet, utan möjligen användts för betäckandet af uppkommen brist i anslag för andra ändamål. Jag vet icke, huru härmed förhåller sig; men säkert är, att den underdåniga skrifvelsen lydde så här: «Med hänseende till nödvändigheten att höja beloppet af hittills för extra och vikarierande lärare fastställda arfvoden, har Eders Kongl. Maj:t äskat tillökning dels i anslaget till arfvoden åt *extra lärare* med 30,000 kronor och dels i anslaget till *vikarier och oförutsedda behof* med 15,000 kronor; varande jemväl denna nådiga framställning på det sätt af Riksdagen bifallen, att på extra stat för år 1876 anvisats till arfvoden åt extra lärare ett belopp af 30,000 kronor samt till vikariearfvoden och oförutsedda behof 15,000 kronor». Häraf synes, att Riksdagen verkligen behjertat dessa extra lärares behof, men att de sedermera blifvit glömda.

Jag vet sannerligen icke hvilket yrkande jag rätteligen skulle i detta ämne framställa.

Herr Berg: Äfven jag önskar att med det anslag, hvarom nu är fråga, må vinnas det ändamål, som dermed afsetts, och att

*Ang. anslag
till arfvoden åt
extra lärare.
(Forts.)*

Ang. anslag
till arfvoden åt
extra lärare.
(Forts.)

således de extra lärarne må erhålla den förhöjning i sina arfvoden, som Kongl. Maj:t föreslagit och Riksdagen godkänt. Jag skulle derföre, då beloppet synes dertill hafva varit otillräckligt, hafva velat instämma i det förslag, Herr Sjöberg nyss framställt, nemligen att anvisa beloppet såsom förslagsanslag. Men jag anser dock i sådant fall för alldeles nödvändigt att äfven anslaget's ändamål närmare bestämmes; ty att anvisa ett förslagsanslag endast till beredande af arfvoden åt extra lärare synes mig vara att gifva en alltför vidsträckt fullmakt, emedan man ju då skulle kunna bestämma beloppet af dessa extra arfvoden hur högt som helst. Då jag emellertid icke tilltror mig att nu för tillfället formulera ett beslut, så skulle jag önska punktens återförvisande till Utskottet, på det att detta måtte kunna komma med ett annat förslag i ämnet. Det är mig obekant huruvida punkten icke redan är godkänd i Första Kammaren, i hvilken händelse en återremiss endast skulle föranleda en begäran hos denna Kammar att fatta beslut. Men jag anser i allt fall en återremiss icke kunna skada, emedan Kammaren derigenom alltid får någon tid på sig att närmare begrunda saken och bestämma sig för det beslut, som vid nu för handen varande förhållanden må anses lämpligt.

Jaganhåller således om proposition på ärendets återremitterande.

Herr Key: Jag för min del har visserligen ingenting emot om Kammaren beslutar, att det förevarande anslaget skall hafva karakteren af förslagsanslag. Men det är heller icke för detta som jag begärt ordet, utan jag har endast velat fästa uppmärksamheten derpå, att det klander mot chefen för Ecklesiastikdepartementet som här blifvit yttradt, naturligtvis blott af ömhet för desse extra lärares rätt, och af hänsyn till denna, egentligen och med ganska goda skäl bör söka sitt egentliga ursprung i hvad som åtgjorts för längre tid tillbaka. Frågan om förhöjning i anslaget till extra lärarnes arfvoden har, såsom herrarne kanske minnas, flera gånger varit före vid riksdagen, och senast påyrkades denna förhöjning vid 1874 års riksdag. Stats-Utskottet hade då afstyrkt förslaget härom och det blef fråga om återremiss för att erhålla förhöjning i anslaget. Vid detta tillfälle *undanbad* sig då varande chefen för Ecklesiastik-departementet nämnda förhöjning och yttrade: «Mot en återremiss kan jag icke hafva mycket att invända, i synnerhet om dermed åsyftas att från Stats-Utskottet erhålla en tillstyrkan om beviljande af ett större anslag till extra lärare, än nu blifvit ifrågasatt. Jag anser mig dock böra upplysa derom, att det sammanhang, som förevarande ämne skulle hafva med den omförmälda Kongl. propositionen om elementarläroverkens förändrade anordning, icke är sådant, att det på extra lärarnes aflöning under följande år kan hafva något synnerligt inflytande». Och i slutet af samma anförande yttrar han: «Derföre har Kongl. Maj:t på min tillstyrkan icke af Riksdagen begärt större anslag

för ifrågavarande ändamål, än det, hvarom i denna punkt talas, med hvilket anslag jag tror, att man kan vara belåten under det följande året». På grund af detta ecklesiastikministerns uttalande godkände Kammaren icke den framställda begäran om förhöjning af anslaget i fråga, utan biföll Stats-Utskottets afstyrkande hemställan. Detta var, såsom sagdt, år 1874; år 1875 höjdes anslaget med 30,000 kronor; och jag tror att, med dessa exempel för ögonen, den nu varande chefen för Ecklesiastikdepartementet icke kunnat handla annorlunda, än han gjort, nemligen följa sin företrädarens fotspår tills vidare, samt att vi ock ganska lugnt kunna lemna vårt bifall till Stats-Utskottets hemställan. Förhöjningen, som gafs förlidet år, skall ju tilldelas dessa extra lärare i år, 1876, och året är ju icke på långt när slut ännu? Att förhöjningen skulle utbetalas i förskott har aldrig varit lofvadt.

*Ang. anslag
till arfvoden åt
extra lärare.
(Forts.)*

Herr Sjöberg: På sätt Herr Berg nyss anmärkt, är mitt förslag, hvilket jag ock strax efter det jag framställt detsamma sjelf fann, icke fullt hållbart, eftersom i och med detsamma anslaget får karakteren af förslagsanslag. Riksdagen måste bestämdt angifva grunderna för dispositionen deraf. Jag har nu också försökt formulera ett sådant förslag, men får ärligt bekänna, att det icke lyckats mig åstadkomma något, med hvilket jag kunnat anse mig tillfredsstäld. Härvid ber jag att få tillägga, att hade jag väntat, att svaret på min fråga skulle blifva det som chefen för Ecklesiastikdepartementet nu afgifvit, då skulle jag icke hafva underlåtit att så bereda mig på saken, att jag kunnat för Kammaren framlägga ett ordentligen formuleradt förslag i ämnet. Då så är, anhåller jag om punktens återförvisande till Stats-Utskottet, hvarigenom man åtminstone vinner uppskof. Något *förslag* i den af mig angifna syftning hafva vi, i den händelse Första Kammaren redan bifallit punkten, naturligtvis icke att vänta från Utskottet, utan endast en framställning till Kammaren att fatta definitivt beslut. Men den, som intresserar sig för saken, kan till dess medhinna att uppgöra ett förslag i ämnet, som vid en blifvande gemensam omröstning kan uppställas mot Första Kammarens beslut.

Jag yrkar således återremiss.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Talaren på kalmarbänken omförmålde hvad som förelupit vid 1874 års riksdag; men det är alldeles främmande för ämnet. Här är nu fråga om hvad som vid 1875 års riksdag beviljades att utgå för år 1876, och i detta senare hänseende finnes fullkomlig öfverensstämmelse mellan Kongl. Maj:ts proposition, Stats-Utskottets betänkande och Riksdagens beslut. En talare har redan uppläst 1875 års Riksdags beslut i frågan; jag tillåter mig uppläsa då varande Stats-Utskotts förslag (10 punkten af utlåtandet N:o 10). Det lyder sålunda:

Andra Kammarens Prot. 1876. N:o 33.

*Ang. anslag
till arfvoden åt
extra lärare.
(Forts.)*

Med hänseende till nödvändigheten att höja beloppen af hittills för extra och vikarierande lärare faställda arfvoden, har Kongl. Maj:t äskat tillökning dels i anslaget till arfvoden åt *extra lärare* med 30,000 kronor och dels i anslaget till *vikarier och oförutsedda behof* med 15,000 kronor; och då behofvet af förhöjning i berörda anslag syntes Utskottet fullt ådagalagdt genom hvad rörande dessa frågor finnes i statsrådsprotokollet anfördt, tillstyrker Utskottet att Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning må på det sätt af Riksdagen bifallas, att på extra stat för år 1876 anvisas:

a) «till arfvoden åt extra lärare ett belopp af 30,000 kronor»

Dessa 30,000 kronor äro en bestämd tillgång att under innevarande år användas till förhöjning af extra lärares arfvoden, en tillgång, som icke får för andra ändamål än det nyssnämnda användas. Att vid sådant förhållande brist kan förefinnas på medel att höja arfvodet för extra lärare — det förmår jag icke fatta, oaktadt alla försök af Herr Departementschefen att reda saken. Då denna anslagsfråga sålunda fortfarande är högst oklar, instämmer jag för min del i yrkandet på återremiss.

Herr Nils Östling: Enär jag i mitt förra anförande instämde uti det af Herr Sjöberg framställda yrkande, hvilket han sedermera frånträd, men jag under diskussionens fortgång vunnit insigt derom att det för saken vore mera fördelaktigt om denna punkt återremitterades till Stats-Utskottet, så frångår jag mitt förra yrkande och förenar mig med dem som yrkat återremiss.

Herr Abr. Rundbäck: Jag tror icke vi nu kunna bifalla Stats-Utskottets förslag sådant det föreligger, utan vore det bäst återremittera punkten till närmare begrundande. Saken förtjenar verkligen att närmare utredas, ty här föreligger ett ganska egendomligt fall. Båda statsmakterna hafva beviljat en förmån till en särskild klass af statens tjenare och dertill den minst aflönade, men denna tienstemannaklass går miste om den sålunda beviljade förmånen. Det gäller således tredje mans rätt äfvensom försummelse att verkställa hvad båda statsmakterna beslutat. Om så är förhållandet — saken har så öfverraskat mig att jag knappast kan tro hvad man derom yttrat — anhåller jag att Kammaren icke våldför sig på tredje mans rätt, utan beslutar punktens återremitterande, på det att saken må kunna utredas.

Herr Carl Ifvarsson: Yrkandet på återremiss förefaller mig ganska egendomligt, för att icke säga oberättigadt. Stats-Utskottet har tillstyrkt hvad Kongl. Maj:t äskat. Då nu ingen motionär yrkat högre anslag, kan naturligtvis Utskottet — i händelse af återremiss — icke föreslå förhöjning. Vore syftet att få nedläggning, då kunde Utskottet någonting utträtta genom att utreda

om besparingar från föregående år finnas, men något yrkande på nedsättning är ej gjordt. Nå — hvad skulle Utskottet göra, då punkten kom tillbaka från Kammaren. Jo — Utskottet skulle taga en helt och hållet ny fråga i öfvervägande, den nemligen, huruvida det beviljade anslaget är för ändamålet tillräckligt eller icke. Utskottet skulle vidare röra i den statsreglering, som för lidet är blef faststald. Det skulle blifva en vidlyftig undersökning, som äfven skulle stöta på den svårigheten, att Utskottet icke kunde få del af de nödiga handlingarne. Såsom bekant, äro nemligen statens räkenskaper icke afslutade och tillgängliga till granskning förr än några år efteråt. Jag kan således icke förstå hvartill återremiss tjenar, ty att föreslå att gå längre än Kongl. Maj:t föreslagit, skulle Utskottet ej våga. Jag vet ej huruvida Kamrarnes talmän skulle framställa propositioner derå. Formela betänkligheter förefinnas nog eller åtminstone hafva förut uttalats i slika fall, och då jag icke hört anföras något egentligt skäl, hvarför återremiss skulle ega rum, så vågar jag hemställa om bifall till Utskottets förslag.

*Ang. anslag
till arfvooden åt
extra lärare.*

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de meningar, som derunder förekommit, framstälde Herr Talmannen, enligt dem, propositioner på såväl bifall som återremiss samt förklarade sig hafva funnit ja vara öfvervägande för den förra meningen. Votering blef likväl begärd och företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemstält i 11:te punkten mom. a af utlåtandet N:o 22,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren återförvisat förevarande moment. Omröstningen utföll med 75 ja mot 59 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Mom. b och c.

Blefvo jemväl bifallna.

Punkten 12.

Uti mom. a hade Utskottet hemstält, att Herr C. J. Svenséns motion, N:o 83 — deruti föreslagits, att Riksdagen ville bevilja sådan förhöjning i anslaget till lärarelöner vid lägre elementarläroverket i Oskarshamn, att detta kunde till femklassigt utvidgas — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

*Om anslag
till utvidgande
af elementar-
läroverket i
Oskarshamn.*

Rörande denna fråga anförde motionären

Herr Svensén, hvilken såsom ledamot af Utskottet inom det-

Om anslag till utvidgande af elementarläroverket i Oskarshamn.
(Forts.)

samma reserverat sig mot nämnda hemställan: Jag får visserligen erkänna, att Stats-Utskottet här ganska benäget gått en liten bit på vägen, i det Utskottet låtit förstå att Oskarshamn nog framdeles skulle få sina önsknningar i ifrågavarande hänseende uppfyllda, ehuru tiden ännu icke vore inne, enär initiativet icke kommit från regeringens sida. Jag hade dock trott att motionsrätten skulle hafva så mycket för sig i denna Kammare, att en fråga här skulle kunna afgöras utan initiativ från regeringens sida. Denna fråga om utvidgning af elementarläroverket i Oskarshamn till ett femklassigt är för öfrigt ingalunda ny, den väcktes redan vid 1862-1863 årens riksdag. Oskarshamn hade då endast 2,800 invånare — nu eger det omkring 4,500. Oskarshamn är ett samhälle, som utvecklats sig ovanligt raskt såväl på det ena som det andra området; dess industri och affärsverksamhet äro numera ganska betydande. Då nu härtill kommer, att intet fullständigt elementarläroverk finnes på närmare håll än 9 mil, så vågar jag tro att jag icke saknat skäl för min motion. Jag vet väl att, då en motionär yttrar några ord till försvar för sin motion, det plägar kallas att hålla liktal öfver densamma, men jag skulle vilja hoppas att detta talesätt ej finge tillämpning på denna motion. Utan att inlåta mig i några detaljer, hemställer jag därför att Kammaren behagade, med afslag å Utskottets förslag, bifalla den af mig väckta motionen och således bevilja anslag till utvidgning af elementarläroverket i Oskarshamn till ett femklassigt läroverk.

Herr Mæchel: Utskottets afstyrkande af det ifrågasatta anslaget till utvidgning af elementarläroverket i Oskarshamn tyckes grunda sig hufvudsakligen derpå, att förslaget derom framkommit från en enskild motionär och icke från Kongl. Maj:t, i synnerhet som Utskottet medgifvit behofvet af en utvidgning af detta läroverk. Jag känner att behofvet är ganska stort, och då Oskarshamn numera har 4,500 invånare, torde en hvar lätteligen inse att dess läroverk behöfver ökade lärarekrafter. Jag hoppas, att Kammarerna behjertar detta förhållande och beviljar anslag till ifrågasatta utvidgningen af läroverket i Oskarshamn, likasom Kammarerna förut beviljat medel till utvidgning af elementarläroverken i de tre städerna Söderhamn, Wadstena och Sköfde.

Jag tager mig friheten således anhålla, det Kammarerna ville behjerta saken och, med afslag å Utskottets afstyrkande hemställan, bifalla hvad motionären föreslagit.

Herr Torpadic: Äfven jag skall bedja att få lemna mitt förord åt Herr Svenséns motion. Jag gör det så mycket hellre, som mig veterligt knappt någon stad i Sveriges rike under de senare åren gått framåt med så stora steg som Oskarshamn, och detta oaktadt staden vid sin anläggning i åtskilliga hänseenden var mera vanlottad än andra samhällen pläga vara, då dem medgifvas stadsprivilegier. Den forna köpingen Döderhultsvik hado

icke, då den erhöill dylika privilegier, hvad som i allmänhet anses vara nödvändigt för att sådana förmåner skola meddelas, nemligen så kallad stadsjord, med hvilken den kunde bidraga till sina embets- och tjenstemäns aflöning; den egde icke ens de nakna klippor, på hvilka invånarne uppfört sina boningar, utan husogarne få alltjemt betala tomtören till egaren af de 3 hemman, från hvilkas mark stadens tomter äro afsöndrade. Emellertid har detta samhälle nu på kort tid vuxit upp till en stad, som räknar icke mindre än 4,500 invånare; det har skaffat sig eget politi- och justitieväsende, har uppbyggt ett rådhus och tullhus samt håller för närvarande på med att uppföra åt sig en kyrka. Då Riksdagen anslag löner till lärarepersonalen vid stadens läroverk samt lemnade bidrag till uppförande af en läroverksbyggnad, bestämdes dessa belopp icke högre, än som ansågos tillräckliga för ett treklassigt läroverk. Men staden uppförde dock, genom att tillskjuta icke mindre än 15,000 kronor, en läroverksbyggnad, som äfven kunde inrymma ett femklassigt läroverk. Under sådana förhållanden torde man väl icke kunna fordra större uppoffringar för ifrågavarande ändamål af detta lilla samhälle. Såsom min ärade granne till höger nyss yttrade, har Riksdagen redan beviljat förhöjning i anslaget till lärarelönerna vid läroverken i två andra städer, hvilka i folkmängd äro Oskarshamn underlägsna, och jag anser derföre att Riksdagen icke gör mera än rättvisa åt detta framåtsträfvande samhälle, om den bifaller den föreliggande motionen. En aktad talare på kalmarbänken varnade visserligen på förmiddagen för att begära alltför stora anslag på denna hufvudtitel. Jag instämmer gerna med honom deruti, men jag anser dock att rättvisa och billighet tala mera än sparsamhetsskäl, och jag får fördenskull instämma uti Herr Svenséns yrkande om bifall till hans motion.

Om anslag till utvidgande af elementarläroverket i Oskarshamn.
(Forts.)

Herr Gustaf Jonsson: Oskarshamn, hvilket, såsom hvar och en torde hafva sig bekant, nyligen tillerkänts stadsrätt, har icke blott haft utan har äfven fortfarande att kämpa emot stora svårigheter med anledning af de högst betydliga uppoffringar, som staden, sedan den blifvit ett stadssamhälle, varit nödsakad att underkasta sig i många hänseenden. Denna omständighet i förening dermed att staden på kort tid i utveckling gått ovanligt raskt framåt äro för mig fullt giltiga skäl att påyrka det den förändring i fråga om organisationen af stadens läroverk, som nu är föreslagen, nemligen till ett femklassigt, måtte komma till stånd, och det så mycket hellre, som likartade förändringar vidtagits med läroverken i städer, som dock i många hänseenden äro Oskarshamn underlägsna. Den motivering, som Utskottet använt för sitt afstyrkande af herr Svenséns motion, synes mig snarare vara egnad att tala för bifall till densamma. Jag anser nemligen icke det skäl för sitt afstyrkande, som Utskottet velat finna deruti, att regeringen icke framkommit med

*Om anslag
till utvidgande
af elementar-
läroverket i
Oskarshamn.
(Forts.)*

något förslag i frågan, innebära något hinder för bifall till motionen, hvarom jag derföre hos Herr Talman anhåller om proposition. Jag förmodar, att motionären sjelf framlägger förslag till det belopp, som han anser vara för den ifrågasatta förändringens genomförande erforderligt.

Herr Gumælius: Jag tror visserligen tillräckliga skäl kunna anses vara anförda för bifall till den föreliggande motionen, dels uti Stats-Utskottets eget utlåtande beträffande den nu fördragna punkten — hvori, på sätt den senaste ärade talaren framhållit, motiveringen pekar åt bifall, ehuru slutet blifvit afslag — och dels af åtskilliga talare från orten, hvilka haft ordet i denna fråga. Men det torde likväl tillåtas jemväl en talare i en annan del af Kammarren att yttra några ord till förmån för saken.

Då vid förlidet års riksdag en likartad fråga var före som denna, tillät jag mig fästa uppmärksamheten derpå, att på Kammarrens beslut i det fallet komme att bero åtskilliga likartade beslut — afslag eller bifall — jemväl uti andra fall, hvori kunde framläggas lika giltiga och mera giltiga skäl, än de som då framhållits till förmån för uppflyttning af trenne städers elementarläroverk från tre- till femklassiga. Det har redan af åtskilliga ärade talare blifvit påpekadt, hurusom folkmängdsförhållandena ställa sig alldeles afgjordt mera till förmån för staden Oskarshamn än för ett par af de städer, som då voro i fråga.

Här har just i dag utdelats uppgifter angående folkmängdsförhållandena i rikets städer, så väl vid slutet af år 1875 som tio år tidigare. Man finner af dessa uppgifter, att folkmängden i en af de städer, hvars läroverk i fjor höjdes från tre- till femklassigt, nemligen Vadstena stad, under den tid som är i fråga gått ned med 100 personer och att nämnda stad för närvarande i afscende på invånareantal uppgår till föga mer än hälften emot Oskarshamn, medan sistberörda stad deremot under senaste tio år ökats med 67 procent af sin folkmängd. Denna utgör nemligen för närvarande 4,529 personer och var för tio år sedan endast 2,718. Sköfde, som i fjor fick sitt läroverk uppflyttadt från tre- till femklassigt, har till sin folkmängd stigit ganska raskt, nemligen med 900 personer under samma tid som Oskarshamn stigit med 1,800. Detta är ett vackert framsteg af Sköfde, men Oskarshamn lemnar likväl Sköfde långt efter sig, ity att Sköfdes folkmängd uppgår till föga mer än hälften emot Oskarshamn.

De särskilda billighetsskäl, som af Herr Torpadie anförts för att ej Oskarshamn måtte blifva styfmoderligt behandladt uti nu ifrågavarande hänsende, då nämnda stad kämpar med så många andra svårigheter — dessa skäl torde icke heller böra lemnas obeaktade.

På dessa grunder tillåter jag mig hemställa om bifall till motionärens förslag.

Friherre Nordenfalk: Jag eger icke tillräcklig kännedom om de lokala förhållandena i Oskarshamn, för att kunna lägga några ytterligare så kallade lokala skäl till dem, som af den förste ärade talaren redan anforts för bifall till Herr Svenséns motion. Men det må tillåtas mig att på annan grund få instämma i det slut, hvartill samme talare kommit.

Det har vid genomläsningen af Stats-Utskottets föreliggande utlåtande förefallit mig, som om Utskottet systematiskt afstyrkt bifall till hvarje framställning af *enskild* motionär, äfven då Utskottet funnit så goda skäl för bifall till sjelfva saken, som uti denna punkt är fallet. Efter mitt förmenande skulle emellertid, om Utskottet ständigt vidhölle en sådan grundsats, den motionsrätt, som är Riksdagens ledamöter i grundlagen tillerkänd, blifva alltför begränsad, och jag har för öfrigt personlig erfarenhet af, att Utskottet vid en föregående riksdag tänkt annorlunda, då det lemnat sitt understöd åt ett af *enskild* motionär gjordt förslag.

Jag anser att just de skäl, som af Utskottet äro anförda, äro fullt tillräckliga för att åt Oskarshamn lemna den af motionären begärda förmån, som förut medgifvits flera andra städer med icke större folkmängd än hvad Oskarshamn eger. Och då för öfrigt sådana skäl härför blifvit äfven under öfverläggningen framhållna, och hvilka icke af någon vederlagts, torde man icke behöfva invänta en Kongl. proposition i ännu.

Jag tar mig friheten hemställa om bifall till Herr Svenséns motion, sedan lämplig summa af honom uppgifvits.

Herr Svensén: Det kan måhända synas något oegentligt, att jag i min motion icke föreslagit någon viss summa, utan endast hemställt om beviljande af sådan tillökning i hithörande anslag, att lägre elementarläroverket i Oskarshamn måtte kunna till femklassigt utvidgas. Jag vill därför anhålla att få fullständiga min framställning, i det jag hemställer, det Kammaren måtte för berörda ändamål bevilja ett anslag af 5,600 kronor, hvilket jag anser erforderligt för nämnda läroverks uppflyttning från tre till femklassigt.

Herr Granlund: Jag skall bedja att få instämma i den siste talarens yttrande. Jag har sjelf varit motionär i en fråga sådan som denna, men möttes af Utskottet med samma svar som det, med hvilket Utskottet bemött ifrågavarande motion, eller att densamma icke kunde tillstyrkas, emedan förslaget icke hade utgått från regeringen, och detta oaktadt, likasom äfven nu är förhållandet, frågan var fullkomligt utredd. Det gälde då uppflyttning af Wadstena treklassiga läroverk till femklassigt. Ett skäl, som emellertid synes mig tala för bifall till motionen, är att Riksdagen förut beviljat anslag till dylikt ändamål, då det gälde städer, som blott hafva hälften så stort invånareantal som Oskarshamn. Tager man härjemte i betraktande, att ett betydligt af-

Om anslag till utvidgande af elementarläroverket i Oskarshamn.
(Forts.)

*Om anslag
till utvidgande
af elementar-
läroverket i
Oskarshamn.
(Forts.)*

stånd skiljer denna stad från någon, der femklassigt eller fullständigt elementarläroverk finnes inrättadt, i följd hvaraf föräldrar, som naturligtvis vilja sätta sina barn i sådana skolor, der de kunna blifva något så när försigkomna, nödgas, för att barnen icke alltför ofta skola behöfva byta om lärare, sända barnen till läroverk, som ligga på betydligt afstånd från hemorten; tager man, säger jag, detta i betraktande tillika med de olägenheter, som dermed måste vara förknippade, kan jag icke finna annat än att motionen bör bifallas.

Jag skall taga mig friheten att göra en jemförelse mellan Oskarshamn och åtskilliga städer, hvilka för närvarande ega fullständiga läroverk. Enligt en uppgift, som från statistiska centralbyrån blifvit lemnad till Kammarens Enskilda Utskott, finner man nemligen, att Nyköping med 4,408 invånare, Strengnäs med 1,563, Wexjö med 4,155 och Westervik med 5,708, allesamman hafva fullständiga läroverk, under det att Oskarshamn, med icke mindre än 4,529 invånare, icke har mer än treklassigt läroverk, och till och med den lilla staden Luleå, som på det sista året fått 2,586 invånare, har fullständigt elementarläroverk. Jag tror alltså, att många talande skäl finnas för att bevilja den nu gjorda framställningen, och jag tror också att det icke är förenadt med någon nämnvärd uppoffring för staten att höja ett treklassigt läroverk till ett femklassigt, ty naturligt är, att de extra lärarnes antal vid de andra läroverken kommer att minskas. Så har åtminstone förhållandet varit med Lidköpings läroverk, der en stor minskning i lärjungeantalet egt rum sedan läroverket i Wadstena förändrades till femklassigt, och på denna grund tror jag, att något ökad anslag från statens sida icke erfordras. Jag förenar mig med dem, som yrkat bifall till motionärens förslag.

Grefve Björnstjerna: Lika med Friherre Nordenfalk anser jag att Utskottets afstyrkande icke stöder sig på de kraftigaste skäl. Utskottet anför såsom hufvudgrund för afslag, att frågan i Januari månad detta år blifvit understald Kongl. Maj:ts pröfning, utan att den föranledt någon Kongl. Maj:ts åtgärd. Det förefaller mig deremot naturligt, att, när frågan så sent inkommit, Kongl. Maj:ts icke ansett lämpligt att till denna Riksdag inkomma med proposition i ämnet.

Utskottets andra skäl är, såsom en annan talare redan påpekat, det, att Utskottet äfven här ansett sig böra utgå från det bestämda antagandet, att hvarje enskild motionärs förslag, detta må nu vara aldrig så bra, ovilkorligen skall slopas. Jag anser det vara en farlig bana, som Utskottet sålunda beträddt. Jag medgifver gerna, att ganska ofta skäl förefinnas att afstyrka enskilda motioner, men såsom princip bör väl dock icke afslag uppställas, och i det föreliggande fallet tala, enligt min åsigt, tvärtom alla skäl för bifall till motionen. Här är af flere talare på-

pekadt, att 7 städer, med mindre befolkning än Oskarshamn, redan hafva fullständiga högre elementarläroverk, och att 9 städer, mindre än Oskarshamn, dock hafva femklassiga läroverk; 16 af våra städer finnas således, som med mindre befolkning likväl redan hafva en sådan skola, hvarom Oskarshamn nu anhåller. När man dertill lägger, att ingen af våra städer gått så hastigt framåt, ingen mer än denna der invånarantalet under 10 år ökats med 80 procent, och att måhända intet samhälle i hela landet på så kort tid gjort så stora ansträngningar för att på tidsenligt sätt ordna sina angelägenheter, som just Oskarshamn; då bör man väl icke afslå en så billig begäran som den att få en någorlunda god uppfostringsanstalt för den uppväxande barnskaran. Dertill kommer, att Oskarshamn ligger så långt från Westervik och Kalmar, de båda städer der på närmaste håll fullständiga läroverk finnas, att flertalet oskarshamnbor icke ens kunna tänka på att skicka sina barn så långt från hemmet; och detta gäller icke blott för stadsborna. Äfven för landsbygden deromkring måste det vara af största vigt att erhålla ett ej för aflägsse liggande större läroverk. Vi hafva nyss beviljat medel till dylika i Sköfde och Wadstena; båda dessa städer hafva dock betydligt mindre folkmängd än Oskarshamn, båda ligga nära intill städer med fullständiga elementarläroverk, Skara och Lidköping, der ungdomen kan få fullständig bildning. Invånarne i Oskarshamn deremot måste resa 9 mil för att komma till platser, der deras barn kunna erhålla dylik undervisning. Då jag för min del anser, att Riksdagen icke kan använda penningar bättre än till befordrande af allmän bildning, kan jag icke annat än yrka bifall till herr Svenséns motion, eller att ett anslag af 5,600 kronor måtte beviljas för att höja läroverket i Oskarshamn från treklassigt till femklassigt.

Om anslag till utvidgande af elementarläroverket i Oskarshamn.
(Forts.)

Herr Hörnfeldt: Jag erkänner visserligen att det kan finnas många skäl som tala för att man bör bifalla Herr Svenséns motion, och det har också Stats-Utskottet medgifvit, men det hindrar väl ändock icke att det kan finnas skäl, som talat för att Utskottet icke bort bifalla motionärens förslag, och jag skall bedja att få här framdraga några af dessa skäl.

Vid Oskarshamns elementarläroverk funnos under vårterminen 1874 50 lärjungar, under höstterminen samma år endast 38; år 1875 på vårterminen 37 och på höstterminen endast 31 lärjungar, och af dessa siffror framgår otvifvelaktigt, att lärjungantalet vid detta läroverk varit i ständigt aftagande sedan år 1874. Om man med dessa sifferuppgifter jemför antalet lärjungar vid de läroverk, som under sista riksdagen tills vidare på extra stat upphöjdes till femklassiga, nemligen Söderhamn, Sköfde och Wadstena, så finner man att lärjungarnes antal vid höstterminen år 1875 utgjorde vid läroverket i Söderhamn 75, i Sköfde 92 och i Wadstena 54. Man ser att alla tre läroverken under höster-

Om anslag
till utvidgande
af elementar-
läroverket i
Oskarshamn.
(Forts.)

minen år 1875 hade större antal lärjungar än Oskarshamns läroverk, och då kan man väl billigtvis fråga, huruvida det kan vara skäl att, endast med fästadt afseende på den stora distansen från Oskarshamn till närmast belägna elementarläroverk, uppflytta det nu i Oskarshamn varande treklassiga läroverket till femklassigt.

För min del tror jag att Stats-Utskottet handlat fullkomligt rätt genom att för närvarande afslå frågan, så mycket hellre som saken redan sannolikt är under Kongl. Maj:ts pröfning, och hvad helst man än derom må säga, så tror jag dock för min del att det alltid kan vara skäl att vänta tilldess Kongl. Maj:t häröfver afgifvit sitt utlåtande, så att man får se förut, huruvida Kongl. Maj:t anser det vara skäl eller icke att upphöja läroverket i Oskarshamn till femklassigt. Det kan väl icke vara farligt att dröja ett eller annat år, innan man fattar något beslut i saken, och då kan det ju hända att motionären under tiden kan kombinera flera intressen, så att förslaget kan genomdrivas, och derföre anhåller jag för min del om bifall till Utskottets förslag.

Herr Hjelm: På alla platser der tre-klassiga elementarläroverk finnas och befolkningsförhållandena äro sådana, att samhället med afseende på afståndet från närmaste högre elementarläroverk kan göra anspråk på att hafva ett fem-klassigt läroverk, der äro de mindre läroverken ena *oting*, och för min del kan jag icke finna annat än att Oskarshamn, med en folkmängd af 4,529 personer, oberäknadt hela den folkmängd, som bor rundt omkring och hvars barn äfven skola begagna sig af undervisningen vid dess läroverk, är och måste vara berättigadt att erhålla ett fem-klassigt elementarläroverk, oaktadt allt hvad Herr Hörnfeldt uppgifvit om att lärjungeantalet derstädes skulle vara i aftagande, ty förhållandet är, att man icke gerna utom i högsta nödfall vill skicka sina barn till de tre-klassiga läroverken, emedan dessa ombyten af läroverk och lärare alltid måste vara menliga för lärjungarne.

Nu kan det också finnas en helt naturlig orsak, hvarför lärjungarnes antal vid läroverket i Oskarshamn förminskas, ehuru jag visst icke vet om så är fallet, nemligen att andra läroverk äro bättre, men icke bör väl staden lida derför.

Säkert är, att der efter befolkningsförhållandena lärjungeantalet är så ringa som det nu är i Oskarshamn, der förefinnes inom läroverket något, som är anledning till bristande förtroende och som bör undanrödjas.

I händelse af votering får jag tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till Herr Svenséns motion, anseende att ortens befolkning icke bör lida för hvad som bör undanskaffas.

Herr Jonas Andersson i Häckenäs: Det kan icke falla mig in att vilja motsätta mig motionärens förslag, helst som jag för min del är fullt öfvertygad om att alla tre-klassiga läroverk i riket så fort som möjligt böra förvandlas till fem-klassiga, så vida

platsen, der det är beläget, visar sig vara i behof af något läroverk alls.

Jag är fullt ense med den föregående talaren deruti att alla tre-klassiga läroverk, såsom han uttryckte sig, äro ett oting, så att derom har jag icke något vidare att säga, men jag begärde ordet derföre att en föregående talare, som anställde jemförelse emellan Oskarshamn och Söderhamn, Wadstena och Sköfde, uttryckte sig på ett sätt, att man deraf skulle kunna föranledas till att tro, att de högre elementarläroverken endast skulle vara till för städernas befolkning.

Jag tror att motiven för, att man vid föregående riksdagen uppflyttade läroverken i Wadstena och de två öfriga städerna till 5-klassiga, voro fullt rigtiga, ty man tog då icke endast hänsyn till folkmängden i städerna, utan man tog då äfven med i beräkningen den rika och stora befolkningen på den omkringliggande landsbygden, och dertill kom ännu ett annat skäl, nemligen att de närmast dessa tre städer belägna läroverken voro så öfverbefolkade, att man icke der kunde taga emot de lärjungar, som derstädes sökte inträde.

Då man skall pröfva, huruvida det är af behofvet påkalladt att utvidga ett läroverk, får man icke endast taga hänsyn till städernas befolkning, ty det finnes ju äfven människor på landet, hvilkas barn äro i behof af medborgerlig uppfostran.

Det är endast denna omständighet jag nu ansett mig böra fästa uppmärksamheten på, ty för min del är jag villig att bifalla läroverkets i Oskarshamn uppflyttning till fem-klassigt.

Herr Gustaf Jonsson: Jag har begärt ordet endast för att bemöta Herr Hörnfeldt med några ord med afseende på de skäl han anført, hvilka skulle vara gällande för att afslå Herr Svenséns motion. Jag tror icke att de skälen äro hållbara, ty det kan vara beroende på omständigheter inom läroverket, hvilka icke här offentligen kunna tillkännagifvas, att ett läroverk någon tid icke har så många lärjungar, som det egentligen skulle hafva. Det var andra förhållanden, då samma läroverk hade 70 och 80 lärjungar, för 10 eller 15 år tillbaka, och jag tror att minskningen är så stark, derföre att de tre-klassiga läroverken icke uppfylla det ändamål man med dem afsett, hvarföre hvar och en, som möjligtvis kan, skickar sina barn till ett högre elementarläroverk. De tre-klassiga läroverken gifva icke den bildning, som man i allmänhet önskar att ungdomen skall erhålla, och derföre önskar man vanligen att ynglingarne skola få komma till de fem-klassiga eller fullständiga läroverken, der den nödvändiga bildningsgraden bör kunna erhållas.

Medan jag har ordet, ber jag få nämna hvad jag nyss glömde omtala, nemligen att domkapitlet i Kalmar gifvit Oskarshamns läroverk ett så godt vitsord, att endast det innebär mera än tillräckligt skäl för detta läroverks utvidgning. Jag yrkar derföre fortfarande bifall till motionärens förslag.

*Om anslag
till utvidgande
af elementar-
läroverket i
Oskarshamn.
(Forts.)*

*Om anslag
till utvidgande
af elementar-
läroverket i
Oskarshamn.
(Forts.)*

Herr Liss Olof Larsson: Det är visserligen sagdt af en talare här nyss förut, nemligen af Herr Hjelm, att treklassiga läroverken äro ett oting. Nu har emellertid Kongl. Maj:t ej fäst afseende vid förslaget att förändra Oskarshamns läroverk till 5-klassigt, hvarföre staden väl får behålla sitt treklassiga tillsvidare; men Kongl. Maj:t har derigenom visat sig icke anse de treklassiga läroverken för oting, och huru mycket afseende jag än må fästa på Herr Hjelm's omdöme, litar jag dock mera på Kongl. Maj:t. Af Utskottets betänkande såväl som af den Kongl. statsverkspropositionen inhemtas, att denna fråga varit föremål för Kongl. Maj:t's pröfning för några veckor sedan, hvilken pröfning icke föranledt någon åtgärd. Nu vill man emelleitid att Riksdagen på framställning af enskild motionär skall godkänna samma förslag. Motionärens förslag har jag här till hands och har vid dess genomläsning inhemtat, att han visserligen angifvit åtskilliga skäl för förändringens vidtagande; men i dylika fall, som förevarande, plägar alltid vara vanligt att sådana skäl bestyrkas, hvilket dock nu icke är förhållandet. Jag hemställer för öfrigt, hvartill det skulle leda om Riksdagen så der, utan fullständig utredning, lemnade sitt bifall till hvarje enskild motionärs förslag. I så fall tror jag det skulle vara bäst att förvandla hvarje köping till stad, ja rent af hvarje större by, och då kunde man litet hvarstades få sig sådana skolor gratis. Att Kongl. Maj:t, när han finner verkligt behof vara för handen, icke underlåter att derom hos Riksdagen göra framställning, bevisas bäst af hvad vid sista riksdag förekommit. Under sådana förhållanden tror jag, att då Oskarshamns läroverk behöfver nu föreslagna utvidgning och Kongl. Maj:t vid pröfning af förhållandena funnit behöfvet verkligt, den nu föreslagna förändringen skall utan symmerligt motstånd bifallas.

Jag yrkar således afslag å motionärens framställning och bifall till Stats-Utskottets förslag i ämnet.

Herr Torpadie: Ett yttrande af en talare från Östergötland har föranledt mig att för andra gången begära ordet i samma fråga, något som jag i allmänhet icke brukar göra. Han förebräde oss, som förut haft ordet, att vi yttrade oss i frågan, som om läroverkens behöflighet uteslutande skulle vara beroende af städerna och deras befolkning. Jag protesterar mot en sådan uppfattning af mina såväl som af min grannes till höger ord och vill blott erinra, att då det är fråga om utvidgning af ett elementarläroverk, som har sitt säte i en stad, man naturligtvis hufvudsakligen har att taga denna stad och dess förhållanden i betraktande. Jag kan här vitsorda, att landsbygden omkring Oskarshamn är befolkad af en idog, redbar och ganska intelligent allmoge, bland hvilka jag anser för en ära att hafva många vänner. Jag finner just i förstnämnda omständighet ett ytterligare skäl för utvidgning af Oskarshamns läroverk och yrkar derfor fortfarande bifall till motionärens förslag.

Grefve Björnstjerna: Den värde talaren på dalabänken ansåg, att frågan för närvarande befunde sig i alltför outredt skick, för att kunna af Riksdagen bifallas. För min del kan jag, som också genomläst motionen, icke förstå, huru man skulle kunna närmare, än som skett, redogöra för de förhållanden, som inverka på frågans rätta bedömande. Motionären har ju visat, att Oskarshamn ligger på 9 mils afstånd från stad med fullständigt eller femklassigt läroverk. Motionären påpekar vidare, att staden är berättigad till den ifrågasatta skolan, enär stadens befolkning på 10 är ökad från 2,800 till 4,500 och således nu är betydligt större än många städer med femklassiga läroverk. Att denna uppgift är riktig, derom kunna vi vara desto säkrare, som den bestyrkes af det utskottsbetänkade, som nyss utdelats i Kammarerna. Jag kan således icke förstå, hvári motionären brustit i ämnets utredning. Det enda skulle möjligen vara, att han icke uppgifvit kostnaden för den ifrågasatta förändringen, men denna inhemtas i Utskottets föreliggande betänkande under mom. c af 11:e punkten, der Utskottet till utvidgning af elementarläroverken i Söderhamn, Wadstena och Sköfde från tre- till femklassiga förordat ett anslag af 5,600 kronor för hvarterdera läroverket. Således vet man på pricken hvad det kostar att ändra Oskarshamns tre-klassiga läroverk till ett fem-klassigt; motionären har dessutom nyss, då han hade ordet, uppgifvit samma summa. Talaren på dalabänken yttrade vidare, att, enär Kongl. Maj:t så nyligen förehafvt frågan till pröfning och icke funnit skäl dervid något åtgöra, det då icke skulle vara lämpligt att Riksdagen nu gjorde något åt saken. Jag är visserligen ej så väl hemmastadd i statsrådsprotokollen, som den värde talaren, och vet därför ej om inför Kongl. Maj:t blifvit utredt att Oskarshamn icke förtjenar eller behöfver ett fem-klassigt läroverk; jag betviflar emellertid att så skett, men finner deremot ganska tydligt att, då frågan inkom till Kongl. Maj:t först i Januari månad, således sedan den Kongl. propositionen om statsverkets behof redan var uppgjord, Kongl. Maj:t då ej funnit skälighet att afgifva särskild proposition i detta ämne. Detta hindrar emellertid icke Riksdagen att, såsom ofta förut skett, på enskild motionärs framställning besluta den läroverksutvidgning, som här är i fråga.

Jag yrkar fortfarande bifall till Herr Svenséns motion.

Herr Liss Olof Larsson: Jag håller här i min hand Utskottets betänkande, hvaruti synes alldeles tydligt, att frågan blifvit den 10 sistlidne Januari inför Kongl. Maj:t föredragen, men dervid icke föranledt någon vidare åtgärd. Nu yttrade visserligen den föregående talaren, att frågan hos Kongl. Maj:t förevarit sedan den Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof redan var afgifven; men detta håller väl icke streck. Ty om han slår upp den Kongl. propositionen och det dervid fogade statsrådsprotokoll för ecklesiastikärenden, så skall han finna, att den är date-

Om anslag till utvidgning af elementarläroverket i Oskarshamn.
(Forts.)

Om anslag till utvidgande af elementarläroverket i Oskarshamn.
(Forts.)

rad den 10 Januari, eller just den dag frågan om Oskarshamns läroverk förevar. Att frågan verkligen blifvit pröfvad, tyckes således vara klart, ehuru utan tvifvel tillräckligt talande skäl icke blifvit för densamma förebragta. Om nu Kongl. Maj:t utan skäl afslagit den gjorda framställningen, kunde det måhända vara varit förhållandet, så, ehuru jag ej känner de skäl Kongl. Maj:t egt för sitt afslag, måste jag likväl antaga, att det verkligen funnits giltiga skäl, innan Kongl. Maj:t vidtagit denna åtgärd. Och det är just dertföre att jag ej känner de skäl, som föranledt Kongl. Maj:t att afslå framställningen, som jag anser frågan befinna sig i outredt skick. Såsom ett ytterligare bevis för att vi, som icke tillhöra den ort, hvarom nu är fråga, icke kunna känna alla förhållandena, kan anföras ett yttrande af en representant från denna trakt. Han svarade nemligen på Herr Hörnfeldts anmärkning om att för närvarande giltiga skäl för bifall till motionen icke funnos, att det finnes många skäl, som man icke kan omtala. Men det är icke godt för oss att på grund af sådana skäl, som man icke kan omtala, bifalla motionen, hvarföre jag fortfar i mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Gustaf Jonsson: Jag vill endast svara den siste ärade talaren, att det verkligen kan finnas skäl, som man af grannlagenhet icke kan omtala, såsom t. ex. att lärare kunna finnas, som icke rätt väl fylla sin plats.

Herr Gumælius: Man skulle här kunna erinra om ett yttrande af en lärare i teologi vid ett af våra läroverk. Han skulle lära sina lärjungar att bevisa Guds existens och omtalade dervid alla bevis för Guds tillvaro. Sedan han gjort detta och noga inskärpt bevisen i lärjungarnes minne, tillade han: »nu tror jag, att vi hafva anført så många skäl, att, äfven om någon kättare skulle slå omkull ett eller annat, tillräckligt många ändock återstå». Detsamma tror jag till en viss grad kan sägas om denna sak. Visserligen torde, såsom ett par talare från orten antydt, flera skäl här kunna anföras för den ifrågavarande saken, men jag hoppas, att den ärade representanten från Dalarne skall vid närmare öfvervägande finna tillräckligt många vara anförda för bifall till motionen.

Anledningen, hvarför jag begärde ordet, var ett yttrande från norrlandsbänken, som jag icke gerna kan låta vara oemotsagdt, och mot hvilket jag icke hört någon talare uppträda. Det yttrades, att motionären kunde vänta till ett följande år, då han kunde blifva i tillfälle att binda tillsammans flera andra intressen och derigenom gifva saken den styrka, att den kunde med makt taga sig fram. Det är väl möjligt, att understundom så tillgår vid riksdagarne, men det kan väl icke vara skäl att uppmana till ett sådant förfarande; allraminst borde en statsutskottsledamot

lemna oss andra, i anslagsfrågor mindre förfarne, så direkta upplysningar huru man bör tillvägagå för att vinna sitt mål, då en sak icke talar för sig sjelf. Bäst synes mig vara, att hvarje sak prövas efter sin egen beskaffenhet. Särskildt i jernvägsfrågor har man nu, efter en sorglig erfarenhet, kommit derhän, att dylika kombinationer af enskilda intressen nästan gjort det till en nödvändighet för de utanför stående att sluta försvarsförbund mot förenade anspråk. Men äfven på andra håll kan man frambringa sådana förderfliga sammansvärjningar genom att alltför länge säga nej till hvad som i ett eller annat särskildt fall kan vara rätt och billigt.

Om anslag till utvidgande af elementarläroverket i Oskarshamn.
(Forts.)

Herr Brodén: Såsom gammal elementarlärare, tror jag mig hafva någon kännedom om en sak sådan som denna. Jag har iakttagit, huru det vanligen går till, då ett läroverk vill göra sig berättigadt att uppflyttas från en lägre till en högre ordning. Det har blifvit sagdt att ett tre-klassigt läroverk är ett oting och att det ej tillfredsställer några skäligena fordringar på bildning. Härom vill jag ej yttra mig mer än att ett läroverk af i fråga varande ordning är otillfredsställande i den mån den ort, hvarest det befinner sig, är folkrik. Ett sådant läroverk, förlagdt i en stad med två till tre tusen invånare, visar merendels tendens att höja sig öfver sin innehafvande ståndpunkt. Huruvida detta lyckas, beror dels på den välvilja, hvarmed det af befolkningen omfattas, dels på vederbörande lärares tillmötesgående mot det stigande bildningsbehof, som i staden eller orten gifver sig tillkänna. Så har förhållandet varit i Sköfde, så i Lidköping. Befolkningen, som fann sig otillfredsställd med det tre-klassiga läroverket, sökte nemligen få ett fullständigare, och lärarne gingo allmänhetens önskan till mötes genom att utöfver det i lag anbefalda måttet meddela särskild undervisning åt skolans mest försigkomna elever. Härigenom bildade sig öfver den 3:dje klassen ämnet till en ny, en 4:de klass; en eller ett par extra lärare erhöles, och derpå söktes och vans den åsyftade uppflyttningen. Men skulle deremot ett sådant nit hos lärarne icke förefinnas — något som ingalunda behöfver innebära, att de för öfrigt sakna vederbörligt tjenstenit — är det klart att läroverket svårigen kan komma utöfver den innevarande ståndpunkten.

Inseende omöjligheten att på stället erhålla undervisning utöfver det mått, som vid ett tre-klassigt läroverk i allmänhet kan meddelas, föranlätas de bildningssökande att från början begifva sig till ett annat mera omfattande läroverk, med förbiseende af den kostnad och de olägenheter, som med en sådan flyttning äro förnade.

Men af allt detta följer icke, att en ort med föga besökt skola icke behöfver få ett utvidgadt läroverk; behöfvat af ett sådant föreskrifves nemligen af ortens folkmängd och afstånd från fullständigare undervisningsanstalt. Således, då man anmärker, att Oskarshamns läroverk under det senaste läsåret ej haft mer än

*Om anslag
till utvidgande
af elementar-
läroverket i
Oskarshamn.
(Forts.)*

31 lärjungar, kan jag icke af denna omständighet draga den slutsatsen, att tillfälle till undervisning der icke behöfver beredas utöfver hvad som nu är att tillgå. Det anförda faktum bevisar onekligen något, men bevisar icke obehöfligheten af ett fullständigare läroverk; för beredandet af ett sådant talar kraftigt stadens folkmängd af 4,500 personer.

Detta var den ena sidan af saken. Den andra utgöres af den fråga, som tvenne ärade talare före mig vidrört, eller nemligen, huruvida ett förslag, sådant som det föreliggande, borde af Riksdagen antagas, innan det blifvit af Kongl. Maj:t pröfvadt. För min del anser jag den omständigheten, att frågan ej blifvit behandlad af Kongl. Maj:t, icke innefatta giltigt skäl för afslag. Ty icke lärer undersätlig devotion fordra, att vi åt Kongl. Maj:t alltid öfverlemna initiativet till afhjelpandet af våra samhällsbehof. Eller kunna vi väl tro att, derest Riksdagen för sin del lemnat bifall till en framställning, sådan som den nu ifrågavarande, innan Kongl. Maj:t fått taga densamma under ompröfning, Kongl. Maj:t skulle känna sig på något sätt förbigången samt på denna grund mindre benägen att lemna sin sanktion? För öfrigt, om man vill se saken från profningens sida, så är det visserligen alltid Kongl. Maj:t förbehållet att ytterst pröfva och afgöra, huruvida det ena eller andra läroverket skall utvidgas utöfver dess närvarande verksamhetsområde, men icke bör Riksdagen derföre underlåta att begagna sin profningsrätt, särdeles i en fråga sådan som den nu förevarande.

Ar det nemligen så, att inom en ort behofvet af en utvidgning af skolväsendet stiger i samma mån befolkningen tillväxer, och har det visat sig, att äfven i samhällen med ringare befolkning än Oskarshamn en skola med fem klasser varit behöfzig och verkat med fördel, så vill det synas, som om Riksdagen skulle temligen lätt komma till rätta med ärendet och icke behöfva vänta, till dess Kongl. Maj:t pröfvat saken, för att om densamma kunna bilda sig ett tillförlitligt omdöme. Ofvertygad således att Riksdagen, utan att afvakta Kongl. Maj:ts profning, kan och bör med frågan taga den befattning, som Riksdagen tillkommer, tillåter jag mig att yrka bifall till det som motionären, beträffande Oskarshamns läroverk, yrkat.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det propositioner gifvits dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, motionärens under öfverläggningen framställda förslag måtte antagas, förklarade Herr Talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Som votering emellertid begärdes, blef i anledning deraf en så lydande omröstningsproposition nu uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 12:te punkten mom. a af utlåtandet N:o 22,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beviljat 5,600 kronor såsom förhöjning i anslaget till lärarelöner vid lägre elementarläroverket i Oskarshamn, så att detta kan till femklassigt utvidgas.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 91 ja mot 45 nej; och hade således Utskottets hemställan bifallits.

Mom. b.

Utskottet hade i detta mom. tillstyrkt, att Friherre *C. E. Focks* motion, N:o 93, innehållande det förslag, att Riksdagen för pedagogiens i Falköping uppflyttning till treklassigt elementarläroverk skulle bevilja nödigt anslag till löner åt rektor, två ordinarie lärare samt lärare i gymnastik och sång, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Friherre *C. E. Fock* yttrade: Jag har visserligen ingen anledning förmoda, att jag genom att nu yttra mig skall kunna vinna det ändamål, som af mig äsyftats, men jag anhåller ändock att i största korthet få anföra några skäl för min motion för att ådagalägga, att den icke framkommit så utan all anledning. Lärjungarnes antal vid Falköpings pedagogi har under de sista fem åren beständigt ökats, dels till följd af folkmängdens tillväxt i sjelfva staden, som nu räknar 2,100 invånare, således blott 300 mindre än i Wadstena, och dels emedan den kringliggande bygdens mera välmående allmoge allt mer och mer skickar sina söner till pedagogien. Antalet lärjungar uppgick sistlidne hösttermin till 44 och det oaktadt 13 lärjungar värteterminen förut lemnat läroverket. Till att undervisa alla dessa finnes nu blott en ordinarie lärare, biträdd af en extra lärare, till arfvode åt hvilken anslag dock icke beviljas mer än för ett år i sender. Följden af allt detta är, att, då den lilla kursen vid pedagogien är genomgången, ynglingarne återgå till sina hem med så ringa kunskaper, att de blifva dem till nästan ingen nytta. Jag ber äfven att få fästa uppmärksamheten på en omständighet, som torde visa, att Falköpings samhälle hyser ett intresse för undervisningsväsendets befrämjande, som kanske icke är så alldeles allmänt inom vårt land. För några år sedan väckte nemligen konsistorium i Skara förhoppning hos stadens invånare att deras pedagogi skulle blifva uppflyttad till treklassigt elementarläroverk, och genast uppbygde staden ett nytt skolhus, afsedt för ett så beskaffadt läroverk, med 4 större lärosalar, bostad åt rektor med mera. Jag vill äfven nämna, att förlidet år uppfördes en folkskolebyggnad i stor skala, äfven ämnad att inrymma slöjdskola, för hvilken senare skolas organiserande staden anslagit ett betydligt årligt bidrag. För att dess undervisningsväsende skulle erhålla likasom en afslutning, önskade nu staden, att dess pedagogi skulle uppflyttas till ett treklassigt elementarläroverk.

Falköping har således skollhus i ordning och en mängd lärjungar, men stor brist på lärare. Det är denna brist jag genom min motion åsyftat att få afhjelpat, och dertill erfordras ju inga millioner, eller hundratusentals kronor, utan blott ett ringa anslag som väl hvar och en, då ett godt mål dermed skulle uppnås, måste anse billigt. Emellertid har jag i friskt minne den diskussion och votering, som nyss egde rum, och vill, då deraf syntes framgå att det största felet hos Herr Svenséns motion i Kammarens ögon varit det att den icke blifvit af Kongl. Maj:t framlagd, i anledning deraf icke framställa något yrkande med afseende å min nu ifrågavarande motion, utan har jag anført dessa fakta, blott för att visa dess befogenhet.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkten 13.

*Om understöd
åt högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

Till understöd åt högre skolor för qvinlig ungdom hade Kongl. Maj:t äskat på ordinarie stat ett anslag af 40,000 kronor samt dervid tillika föreslagit, att i afseende på de för åtnjutande af sådant understöd förut stadgade vilkor måtte vidtagas den förändring, att, i stället för hittills gällande föreskrift om maximibeloppet af elevernas årsafgifter samt om frielever, måtte stadgas, att elever till det antal, som af Kongl. Maj:t bestämdes, skulle i skolan erhålla undervisning dels kostnadsfritt och dels mot en årsafgift, som icke finge öfverstiga 50 kronor, men bestämmandet af årsafgifter för öfriga elever tillkomma vederbörande skolstyrelse; och hade, i anledning af berörda nådiga framställning, Utskottet hemställt,

att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag, att på extra stat för år 1877 anvisades ett anslag af 40,000 kronor att användas till understöd åt högre skolor för qvinlig ungdom, med högst 3,000 kronor åt hvarje, under vilkor att elever till det antal, som af Kongl. Maj:t bestämdes, i skolan erhöles undervisning, dels kostnadsfritt och dels mot en årsafgift, som icke finge öfverstiga 50 kronor, med rättighet för vederbörande skolstyrelse att fritt bestämma de öfriga elevernas årsafgifter; att årlig berättelse afgäfvos om skolans verksamhet; samt att skolan skulle vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kongl. Maj:t kunde finna för godt att meddela.

Efter det uppläsning skett af denna hemställan, anförde

Herr Lundegård: Då jag, som bekant är, väckt en motion i samma syfte som föreliggande Kongl. proposition, anhåller jag vördsamt att med afseende på de för ifrågavarande anslags erhållande stipulerade vilkor få yttra några ord.

Man kan visserligen icke vara Utskottet annat än tacksam för det beredvilliga tillnötesgående föreliggande Kongl. proposition

fått röna, och jag är viss om att, för den händelse Utskottets hemställan kommer att af Riksdagen bifallas, så att det för angifvet ändamål afsedda anslaget kommer att utgå, detta beslut skall hel-sas med mycken glädje af hvarje skolvän i vårt land. Men lika viss jag är härom, lika viss är jag ock deruppå, att de vilkor, som stipulerats för anslaget erhållande, icke skola i allmänhet mot-tagas med samma känslor, utan säkert komma många skolråd, i synnerhet i skolor som vunnit någon utveckling och äro väl ord-nade, att fortfarande finna sig tveksamma om att anlita statsbidrag. Att Utskottet funnit de i statsrådsprotokollet anförda skäl för dessa för anslaget erhållande bestämda vilkor så nöjaktiga, att det der-vid icke ansett sig behöfva göra några erinringar eller tillägg, hade måhända bort öfvertyga mig om dessa vilkors lämplighet; och så hade också helt säkert skett, såvida jag icke sjelf egt någon erfarenhet om de med dessa skolor sammanhängande frågor. Jag har nemligen sjelf haft i uppdrag inseendet öfver en flickskola i Landskrona och jag har fortfarande äran att vara tillsynsman öfver densamma. Det är derföre helt naturligt, att jag hysar in-tresse för denna skolas fortfarande bestånd och till följd deraf jem-väl önskar, att den skulle kunna komma i åtnjutande af stats-bidrag, om blott de vilkor, som derför äro bestämda, vore sådana, att ett statsbidrag kunde begäras. Då årsafgifterna för skolan, med fäst afseende på samhällsmedlemmarnes förmögenhetsvilkor, blifvit satta temligen billigt, hafva hittills skolans inkomster icke kunnat bestrida dess utgifter, hvarföre skolstyrelsen mycket gernat skulle velat göra underdånig framställning till Kongl. Maj:t om statsbidrag, såvida icke de föreskrifna vil-koren varit af den beskaffenhet att, med antagande af dem, sko-lan ej kunnat ega ekonomiskt bestånd. Om man nu kastar en blick på föreliggande vilkor, må jag upprigtigt tillstå, att jag fortfarande är lika tveksam och icke vet, huru det kan vara möj-ligt för en dylik skola att under dessa vilkor begära statsbidrag. Här synes af betänkandet, att Utskottet föreslagit årsafgifternas nedsättning till femtio kronor. Men då man på hösten vid läse-årets början skall uppgöra skolans stat, huru skall det blifva möj-ligt att uppgöra en tillförlitlig sådan, då man icke på förhand vet, huru många elever Kongl. Maj:t behagar bestämma skola åtnjuta undervisning för endast femtio kronor och huru många skola få åtnjuta fri undervisning. Det är ganska lätt att bestämma, hvil-ka som skola erhålla fri undervisning, men i ett mindre samhälle är det icke så lätt att uppdraga en gräns mellan dem, som äro i de förmögenhetsvilkor, att de böra betala högsta afgiften eller den mindre å 50 kronor; och då härtill komma många omständighe-ter, som göra det nödvändigt, att afgifterna bestämmas olika å olika ställen, anser jag i sanning, att de föreslagna vilkoren icke lämpa sig för alla skolor; hvarföre jag för min del tror, att sko-lornas verkliga intressen skulle långt mera befrämjas, om alla årsafgifternas bestämmande fritt öfverlemnades till vederbörande kom-

*Om understöd
åt högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

*Om understöd
åt högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

muner och skolstyrelser, utan annat vilkor än att, derest statsanslag begärdes, skolstyrelsen med afseende å bidragets belopp skulle mottaga ett visst antal frielever. Blevde villkoren sådana, så tror jag, att hvarje ordnad skola skulle kunna med glädje mottaga understödet, enär det då med visshet komme att bidraga till skolans utveckling och fördel. Då regeringen har pröfningsrätt och rätt att granska inkomna handlingar samt kan efter omständigheterna bevilja eller afslå begäran om statsunderstöd, så inser jag icke, att det kan vara någon fara uti att öfverlemna bestämmingsrätten i detta hänseende åt vederbörande skolstyrelse.

På grund häraf och då jag anser, att högre bildning för qvinlig ungdom skulle bäst befrämjas på detta sätt, så får jag föreslå följande förändring i Utskottets förslag: «att Riksdagen må Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning på det sätt bifalla, att på extra stat för år 1877 anvisas ett anslag af 40,000 kronor, att användas till understöd åt högre skolor för qvinlig ungdom med högst 3,000 kronor åt hvarje, under vilkor att elever till det antal, som af skolstyrelsen föreslås och af Kongl. Maj:t bestämmes, i skolan erhålla kostnadsfri undervisning, med rättighet för vederbörande skolstyrelse att fritt bestämma de öfriga elevernas årsafgifter; att årlig berättelse afgifves om skolans verksamhet; samt att skolan skall vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kongl. Maj:t kan finna för godt att meddela.»

Jag anhåller vördsamt om proposition å detta mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner blifvit framställda såväl på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick som ock på Herr Lundegårds yrkande, bifölls Utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 14—16:

Blefvo likaledes bifallna.

Punkten 17:

Mom. a.

Bifölls.

*Om understöd
åt folkhögskolor.*

Efter föredragning af *mom. b*, hvaruti Utskottet, i enlighet med derom af Kongl. Maj:t afgifvet förslag, hemställt, att till understöd åt folkhögskolor måtte på ordinarie stat anvisas ett *förslagsanslag* af 30,000 kronor, att utgå under de i Riksdagens skrifvelse den 19 Maj 1875 bestämda vilkor, lemnades ordet på begäran till

Herr Torpadic, som anförde: Det är på en omständighet, som står i sammanhang med ifrågavarande anslag, jag ber att få fasta Kammarens uppmärksamhet; jag menar det sätt, hvarpå tillvaron af detta anslag hittills blifvit offentliggjordt. Då jag under hösten 1874 hade äran att blifva utsedd till ordförande i den interimstyrelse, som skulle söka ordna en folkhögskola i södra Kalmar

län, så hade jag en osökt anledning att dervid taga reda på dels anslagsbeloppet och dels vilkoren för dess åtnjutande. Helt naturligt var då — tycktes det mig — att, när det gälde anslag, som af Riksdagen blifvit beviljadt, jag skulle söka få reda härpå i svensk författningssamling. Men der kunde jag icke finna någon upplysning. Jag gick då till riksdagstrycket, så vidt jag hade tillgång till detsamma, och der fick jag i 1874 års «Berättelse om hvad i riket och dess styrelse sig tilldragit sedan sista riksdag» reda på, att en Kongl kungörelse i ämnet skulle hafva blifvit utfärdad den 30 Maj 1873. Denna kungörelse fans dock icke intagen i 1873 års författningssamling. Temligen rådvill sökte jag nu inhemta upplysning i saken hos enskilda personer, och fick då veta, att i fråga varande kungörelse blifvit publicerad genom en cirkulärskrifvelse till Konungens Befallningshafvande i länen, samt att offentliggörandet af berörda anslag, åtminstone inom Kalmar län, skett genom intagande af notis om detsamma i de allmänna länskungörelserna. Nu synes det mig icke rätt lämpligt att på detta sätt publicera ett af Riksdagen beviljadt anslag, utan torde sådant ändamålsenligast ske genom att införa detsamma i svensk författningssamling eller bihanget dertill.

Jag ber, att hvad jag nu nämnt icke må anses såsom något slags klander. Jag har endast velat omnämna de svårigheter, som i antydda hänseendet förefinnas för den, som skall taga befattning med bildandet af nya folkhögskolor, samt har för öfrigt intet annat yrkande att framställa än bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter Kammarren biföll Utskottets hemställan.

I *Punkten 18* hade Utskottet yttrat sig öfver Herr *P. Näsman*s motion, N:o 90, i hvilken var föreslaget, att Riksdagen måtte besluta, det hvarje skoldistrikt, som ville öka årslönen för lärare eller lärarinna vid småskola från 250 till 300 kronor, måtte ega rätt att af statsmedel erhålla hälften eller 25 kronor för hvarje sådan lönetillökning utöfver hvad det förut erhållit, med vilkor att distriktet tillsköte en lika stor summa; och hade Utskottet bekräftande denna motion hemställt:

att detsamma icke måtte till någon Riksdagens åtgärd förordas.

Efter uppläsning af nämnda hemställan, mot hvilken Herr *Sven Nilsson* i Elfveröd inom Utskottet anmält sin reservation, yttrade

Herr *Näsman*: Då jag tog mig friheten att väcka denna motion, var det mig ingalunda obekant, att såväl 1874 som 1875 års Riksdagar beviljat förhöjning i här i fråga varande lärares och lärarinnors minimilön. Vid 1874 års riksdag höjdes nemligen denna lön från 150 till 200 kronor, och vid sistlidna riksdag höjdes samma lön ytterligare till 250 kronor. Detta synes vara det egentliga hufvudmotivet för Utskottet att tillstyrka afslag å min motion. Men

*Om understöd
åt folkhögskolor.
(Forts.)*

Ang. förhöjning i småskolelärares löner.

Ang. förhij-
ning i små-
skolelärares
löner.
(Forts.)

jag anser rättvisa och billighet fordra, att de skoldistrikt som vilja öka årslönen för lärare och lärarinna vid småskola från 250 till 300 kronor, hvilket på många ställen redan skett, må ega rätt att af statsmedel erhålla hälften, eller 25 kronor, för hvarje sådan löne-tillökning.

Utskottet har anfört äfven en annan omständighet såsom skäl för sitt afstyrkande af motionen, nemligen att några skärpta föreskrifter icke blifvit gifna rörande dessa lärares och lärarinnors kompetensvillkor. Jag tror likväl icke, att man i det afseendet får ställa allt för stora fordringar på dem med den lön de nu innehafva.

Med anledning af hvad jag nu yttrat får jag yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till det förslag, jag uti min motion afgifvit.

Herr Lars Ersson i Wik: Ehuru jag tillhör dem, som i alla möjliga hänseenden vilja spara på statens medel, kan jag dock icke vara med om att göra det i det fall, hvarom nu är fråga; och om man besinnar, hvilken liten aflöning dessa lärare och lärarinnor hafva, så kan man ej gerna annat än fullkomligt gilla det förslag, Herr Näsman uti ifrågavarande hänseende framställt. Jag vill förklara, att jag alltid, då det varit fråga om beviljande af anslag ej blott till småskolan utan äfven till den egentliga folkskolan, röstat för sådana anslag, och jag kommer att fortfarande göra det, ända tills lärarne erhållit den aflöning de förtjena.

Herr Näsman säger i början af sin motion, att «småskolorna hafva en särdeles stor vikt och betydelse, såsom nödvändiga underlag för den egentliga folkskolan, såvida eljest denna senareskall i någon väsentligare mån kunna uppfylla sin bestämelse»; — och detta påstående kan svärligen bestridas; ock då så är, bör man också se till, att lärarne och lärarinnorna vid dessa småskolor blifva så aflönade, att de kunna reda sig på sin lön. Och ingen lärar väl vilja påstå, att 250 kronor utgöra en skäligen lön åt lärarne och lärarinnorna vid våra småbarnsskolor i en tid, då man får gifva en dräng en lika stor lön och kosten dessutom. Deras nuvarande ställning är sålunda sämre än en drängs. Emellertid måste de, då de omöjligen kunna existera på den lön, de nu åtnjuta, söka binäringar för att kunna uppehålla sig, hvilket förhållande medför ett stort men för skolan.

Då nu Stats-Utskottet först och denna Kammare sedan varit så generösa i fråga om anslag till elementarläroverken, för att icke tala om universiteten, så vill jag hoppas, att Kammaren också behjertar dessa lärares och lärarinnors ställning och sålunda beviljar dem den löneförhöjning, Herr Näsman föreslagit, och jag vill derföre yrka, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla den i ämnet väckta motionen.

Herr Uhr: De motiv Utskottet anför för sitt afstyrkande

af Herr Näsmans motion, finner jag vara af den beskaffenhet, att de, efter min åsigt, tala *för* bifall till densamma.

Utskottet säger sålunda, att lärare och lärarinna vid småskolorna redan fått »betydliga lönetillökningar». Det är sant, att de fått löneförhöjning, men »betydlig» var den visst icke, ty de erhöilo vid 1874 års riksdag 50 kronors förhöjning och vid sistlidet års riksdag lika mycket. Strax derefter medgifver också Utskottet, att »deras löneförmåner under nuvarande förhållanden icke kunna sägas vara särdeles stora«. Detta är ju i sjelfva' verket ett erkännande deraf att lönen är för liten. Nu har åter en motion kommit fram i syfte att åstadkomma förhöjning, men Stats.Utskottet säger, att någon förhöjning icke bör beviljas, emedan man ännu ej kunnat iakttaga verkningarne af den förra förhöjningen. Ja — det är därför att förhöjningen var för liten. Den har icke kunnat verka, men gif mera, och verkningarne skola visa sig. Det synes klart, att en lärare eller lärarinna icke kan kläda och föda sig på 250 kronor om året.

Vidare anför Utskottet, att inga »skärpta föreskrifter blifvit gifna rörande meranämnda lärares och lärarinnors kompetensvillkor» och att därför ingen förhöjning bör ifrågakomma. Gif dem först ordentlig lön och säg sedan: Ni skall ega den och den skicklighet!

Jag kan icke annat än på det högsta tillstyrka bifall till motionen.

Herr Malmberg: Utan tvifvel bilda småskolorna grundvalen till den egentliga folkskolan. Den förutan skulle folkskolan icke kunna till fullo motsvara sin bestämmelse. Småskolorna hafva således en ganska vigtig uppgift, och det torde ej kunna förnekas, att den nuvarande lönen, 250 kronor, är otillräcklig för dessa småskolors lärare och lärarinnor. 8 månaders arbete synes vara värdt en mera anständig aflöning, och det är af största vigt att äfven med någon uppoffring af staten söka i någon mån afhjelpa detta missförhållande. Och då vid förliden riksdag inom denna Kammare visade sig en liflig önskan att understödja småskolorna, så hoppas jag, att Kammaren skall bifalla hvad motionären yrkat. Jag yrkar afslag å Utskottets förslag och bifall till Herr Näsmans motion.

Häruti förenade sig Herr *Pehr Nilsson* i Wittjerf.

Grefve Björnstjerna: Jag har mycket litet att tillägga efter de anföranden, som redan hållits. I min tanke tala de skäl, Stats-Utskottet anført *mot* bifall till motionen, tvärtom kraftigt *för* bifall till densamma. När Utskottet upplyser, att lönen för lärare och lärarinnor vid småskolorna småningom blifvit höjd från 150 till hela 250 kronor, samt att Utskottet ej vill gå vidare, då förefaller det verkligen behöfligt att Riksdagen tager saken

Ang. förhöjning af småskolelärares löner.
(Forts.)

Ang. förhöjning i småskolelärares löner.

(Forts.)

om hand och går motionärens önskan till mötes. Vill man hafva skickliga lärare, så må man åtminstone se till, att lönevillkoren icke äro så små, att dessa tjänstemän nära nog måste svälta. För min del känner jag få personer med nyttigare verksamhet än just dessa folkskolelärare inom deras anspråkslösa verkningsskrets. Mätte staten då omhulda dem på annat och bättre sätt än hittills. Jag vet mycket väl, att man skall invända, det *församlingarne* sjelfva böra aflöna sina folkskolelärare, icke staten. I händelse — säger man — staten fortsätter såsom den börjat och möjligen slutligen öfvertager hela folkskoleväsendet, då skola församlingarne förlora allt intresse för saken och folkskolan i följd häraf förfalla, hvaremot, om församlingarne sjelfva måste bekosta sina skolor, intresset för dessa senare bättre bibehålles. Utgiften skulle således verka som en sporre på sockenboarne. För min del kommer jag till en alldeles motsatt slutsats. Man kan icke bestrida, att en del församlingar redan äro så betungade genom utgifterna för folkskolor, att — ifall en ytterligare utgift erfordras för skolans utveckling — intresset för undervisningens sak långt ifrån att lifvas, tvärtom skall slappas och slutligen förqvävas. Församlingar finnas, hvilka redan underhålla flera fasta och dessutom en mängd små ambulatoriska skolor. Att lärarne i dessa sistnämnda måste bättre än hittills tillgodoses, förefaller mig obestriddigt, äfvensom att församlingarne i sådant fall äro förtjenta af statens understöd. Lika med flera föregående talare yrkar jag således bifall till Herr Näsman's motion.

Hr Key: Jag vågar påstå mig vara icke blott en lika varm vän som någon af folkskoleundervisningen utan äfven hafva ådagalagt detta, men likväl här kunna tillstyrka bifall till Stats-Utskottets hemställan. Då de tvenne sista Riksdagarne omedelbart efter hvarandra hafva beredt en tillökning i de — jag medgifver det — visserligen icke stora lönerna för lärare och lärarinnor vid småskolorna, anser jag det väl mycket begärtdt att nu för tredje gången, således tre år å rad, höja detta anslag. Vi hafva ju ännu omöjligen humnit få någon erfarenhet om verkingarne af de två föregående tillökningarne deri. Är man en verklig vän af folkupplysning, och icke blott är det i ord och åthäfvor, så får man dessutom icke förbise, att man ej befordrar densamma ensamt genom penningar. Vi veta litet hvar, om vi vilja vara upprigtiga, huru det går till med dessa lärarinnors anställning vid småskolorna. De erhålla den efter en kurs af endast åtta till tio veckor; men att nu, sedan de två år efter hvarandra fått förbättring i sina löner, ytterligare höja dessa utan att på samma gång höja fordringarne på deras kunskapsmått, detta måste ju vara alldeles origtigt. Deremot — har man väl skärpt kompetensvillkoren och dermed gifvit det enda rätta uppslaget till en förbättrad folkundervisning, må man sedan komma ånyo och begära bättre löner åt dessa lärare och lärarinnor, det skall icke vara mig emot. Men med det kun-

skapsmått, som nu fordras af dem, anser jag dem vara tillräckligt betalda af *staten* med den lön de redan hafva. Som det nu är, går mängden tjensteflicka med endast vanlig folkskolebildning, men något mer än vanlig fattningsgäfvä och lit lättvindigt nog på några veckor genom denna korta kurs och får derefter en lön dubbelt så stor, som den hon kunde påräkna som enskild tjenare. Jag anser således, att, innan man förbättrar dessa undervisares lönevilkor, man först bör ställa större fordringar på deras kunskaper.

I öfverensstämmelse med hvad jag nu yttrat yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Ang. förhöjning i småskolelärares löner.
(Forts.)

Herr August Börjeson instämde med Herr Key.

Herr Grill: Jag kan icke neka, att jag anser motionärens förslag bort förtjena ett bättre öde än att blifva af Stats-Utskottet afstyrkt. Det förefaller mig, som om Utskottet afven här följt den princip, som Utskottet tycks hafva uppställt för sig, nemligen att afslå alla anslag, som grunda sig på framställningar af enskilda motionärer. Knappt torde väl någon ledamot i denna Kammare, som är bosatt på landet, kunna neka, att den lön af 250 kronor, som nu bestås dessa lärare och lärarinnor vid småskolorna, är alldeles för ringa. Något vidare ordande härom torde derfore ej behövas. Utskottet säger, att verkningarne af de förut skedda förhöjningarne icke kunnat visa sig. Det finnes här blott tvenne «verkningar»: antingen att innehafvarne af dessa löner dö af svält eller också att de måste begära förbättring i sina lönevilkor. Jag har visserligen icke af statistiska uppgifter sett, att någon dött af svält, men deremot hafva samtliga dessa lärare inom det valdistrikt, jag representerar, hos mig begärt, att jag skulle vid riksdagen afgifva en motion om anslag till förbättrande af deras löner. Att jag icke villfarit deras önskan, har haft sin orsak deri, att jag visste, det en fråga som denna nog i alla fall skulle komma fram här i Kammarerna. Herr Näsman har ock väckt motion i ämnet, och som jag finner den i allo välgrundad, yrkar jag bifall till densamma och afslag å Utskottets hemställan.

Herr Per Erik Andersson: Ingen lärar väl vilja bestrida, att ju icke småskolorna utgöra underlaget för hvad man i allmänhet kallar folkundervisningen. Men då är det också nödvändigt, att de personer som skola meddela undervisningen i dessa skolor, hafva så pass aflöning, att man på dem kan ställa åtminstone mätliga anspråk på kunskap i deras yrke. Jag tillhör sjelf en församling, som har många småskolor; men år från år ombytas lärarne vid dem, emedan de icke kunna reda sig på den obetydliga lönen af 250 kronor och derfore måste vända sig åt andra håll, der de erhålla en både lättare och bättre utkomst.

Jag anhåller om bifall till motionen och afslag å Utskottets hemställan.

Ang. förhöjning i småskolelärares löner.

Herr Strömberg: Här hafva så många goda skäl anförts för bifall till Herr Näsmans förevarande motion, att jag icke kan hafva mycket att tillägga.

En ärad talare midt emot har nämnt, hurusom Riksdagen redan tvenne gånger höjt anslaget till småskolelärares aflöning. Mine herrar! låtom oss då nu tillämpa den gamla satsen, att tre ting äro goda och änyo höja den ringa aflöningen åt dessa tjenare och tjenarinnor.

Man säger, att den undervisningskurs de hafva att genomgå endast varar några veckor. Jag tillåter mig dock fästa uppmärksamheten uppå, att dessa veckor återkomma minst under tvenne år i de undervisningsanstalter, som numera finnas upprättade för detta ändamål.

Vidare har man jmfört dessa lärarinnor och den lön de hafva med tjenarinnorna i hemmen, en jmförelse, som tvifvelsutan måste utfalla till de senares fördel, om man besinnar att dessa i de hem, der de äro anställda, hafva sitt fullkomliga underhåll -- en förmån, som deremot icke kommer lärarinnorna till godo. När härtill kommer, såsom också redan är anmärkt, att den undervisning, som af dem fördras, är i allra högsta grad väsentlig och grundläggande för folkskolan och för den bildning, som der meddelas, så synes allt skäl vara för handen att bifalla motionärens framställning och afslå Utskottets förslag. Jag yrkar bifall till Herr Näsmans motion.

I Herr Strömbergs yttrande instämde Herr *Johannes Andersson* i Knarrevik.

Herr Ekman: Jag finner det ganska naturligt, att någon söker försvara Utskottets förslag, men jag tror, att, om jag frågar den värde utskottsledamoten på samvetet, om han skulle önska, att motionärens framställning bifalles, jag då erhöle ett jakande svar.

Här hafva framdragits så många skäl, som tala för bifall till motionen, att jag icke har något vidare att tillägga, utan ber endast att få instämma med dem, som yrkat bifall till motionen och afslag å Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de meningar, som under densamma förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på yrkandet, att, med afslag å berörda hemställan, det i motionen framlagda förslag måtte antagas. Herr Talmannen ansåg den senare af dessa propositioner hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, skedde alltså uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den som, med afslag å Stats-Utskottets hemställan i 18 punk-

ten af utlåtandet N:o 22, bifaller det förslag, som innefattas i Herr Näsman's motion, N:o 90,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammarén bifallit Utskottets hemställan.

Röstsedlarne afgåfvos; och befans vid deras sammanräkning, att 54 ledamöter röstat ja mot 62, som röstat nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Sedan utgången af omröstningen för Kammarén tillkännagifvits, anmälde reservation mot det sålunda fattade beslutet af Herrar *Lars Ersson* i Wik och *Lind*.

I anseende till den långt framskridna tiden afbröts nu föredragningen af det föreliggande utlåtandet, för att i stället fortsättas i Kammaréns nästa sammanträde.

§ 2.

Till bordläggning anmälde:

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 3, angående stämpelpappers-afgiften; samt

Andra Kammaréns Enskilda Utskotts utlåtande N:o 33, angående vissa städers indelning i valkretsar.

Dessa ärenden skulle sättas främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 3.

Herr *J. G. Jansson* i Hemmarö erhöi, på begäran, 12 dagars ledighet från riksdagsgörömlen, räknadt från och med den 7 i denna månad.

Kammaréns ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 11 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.